

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dissertatio Theologica de Viribus humanae naturae

Hafenreffer, Matthias

Faber, Friedrich

Tubingae, 1610

VD17 VD17 23:324532Z

Secvndvs statvs hvmanae

[urn:nbn:de:bsz:31-128758](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128758)

Concilia hæc cum antecedentibus, homo suo dono se privans spontè abjicit; Et propter infirmitatem retinere non potest. Invertimus, Qui se privat suo bono, idque spontè abjicit, is illud bonum retinere potest. Atqui primus homo spontè sua abjicit, & se suo privavit bono, & retinere non potuit. E. primus homo dona, quibus ornatus fuit, retinere potuit, & non retinere potuit. Præmissæ sunt Ursini, & conclusio absurda.

90. Restat adhuc quædam insignis contradictio. *Hæc autem* (puta lapsum, peccatum, assensum primi hominis contra voluntatem DEI) *spectans, & volens DEVS in illo Diaboli sua- su, & assensu hominis, nihilominus interea oderat ac detestatur, ac proinde non volebat, nec efficiebat, sed permittebat fieri utrius- que peccatum.* Quis hîc non videt contradictionem? DEVS VOLENS peccatum, non VOLEBAT. Et acceptamus, quod addit, DEVM permisisse, unde & ipsum distinguere, & opponere, velle, & permittere DEI, indubitato constat, quam tamen distinctionem alibi irridet Calvinus, & eius complices.

91. Hactenus in hoc statu primo vanitas, tam Jesuitarum, quam Calvinianorum, detecta fuit, circa vires humanæ naturæ integræ concreatas. Sanitas verò fidei lucet sua luce, & lucebit in omnem æternitatem, siquidem fulget radiis verbi divini, quod est lucerna pedibus nostris. Pergendum nobis jam est ad statum corruptionis.

SECUNDVS STATUS HVMANÆ
Naturæ,

*Qui dicitur ob corruptionem, corruptionis,
& peccati.*

92. Homo in statu integritatis (de quo modò diximus) conditus ad imaginem DEI, in affluentia omnium bonorum, tam animæ, quam corporis, perversè voluntati indulgere, & Dia-

F

boli

boli suasionibus obsequi potius, quàm creatoris sanctissimæ legi obedire voluit: atque ita pretiosissimo veræ, & integræ libertatis dono, pessimè abuti non veritus est: unde in deplorandam servitutem, & miserrimum statum prolapsus fuit. In quo statu, qui omni jure status peccati dici meruit, quænam sit miserrima hominis conditio, & humanæ naturæ depravatio, ut cognoscamus nos Christiani, vel maxime opus erit. Proinde pia & humilis mens subsequentiâ Scripturæ testimonia ponderet, & secum in timore Domini, & vera indubitataque eloquiorum Sp. Sancti fide, altius expendat.

93. Dicit Dominus Jehovah Gen. 6.5. *Omne figmentum cogitationum cordis (hominis) tantum malum est omni die.* Hoc idem repetit Spiritus Sanctus Gen. 8. 21. In fontibus habentur hæc verba: וְכָל-יֶצֶר מַחְשְׁבֹת לֵבָר. Omne figmentum cogitationum, excogitationum: In quo probè notandum, quàm intimum principium cordis humani notet Sp. S. Pl. 14. 3. ex quo Astolus Paulus demonstrat omnes homines, in intimis penentralibus cordis esse peccatores, ita loquitur: *Non est justus, ne unus quidem. Non est intelligens, non est requirens DEVM. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. Non est qui faciat bonum: non est usq. ad unum;* quo loci subnectit fusiùs, quàm prompti, & potentes omnes homines sint in malo.

94. Adeò usque autem promptam, & potentem in malo producendo, humanam esse naturam Scriptura edicit, ut què admodum, in statu innocentia, homo DEO obediens erat, & instructus justitia & sanctitate veritatis; conformis legi DEI; ita post lapsum in statu corruptionis, non solum justitia, & rectitudine per modum privationis caret, sed amissa imagine DEI, imaginem Diaboli sibi acquisivit, concupiscentiam carnis, quæ est ex mundo. 1. Joh. 2. 16. Qua concupiscentia plenus, totus omni conatu DEO repugnat, divinæ voluntati resistit, & ipsa caro inimicitia est adversus DEVM, teste Paulo, Rom. 8. 7. *Sapientia carnis est inimicitia adversus DEVM. Legi enim DEI non est subjecta, nec enim potest.* In hoc dicto attendendum Apostolum, ut magnitudinem

pugnae

pugnæ contra DEVM satis depingat, adhibere voluisse vocem abstractivam ἐξ ὅθεν, ac si diceret, ipsa summa inimicitia eis θεόν: & οὐχ ὑποτάσσεται, idem vult, ac si diceret, non se subijcit, ut etiam Henricus Stephanus in suo margine vertit.

95. Hæc insignis depravatio, & virtus in malo, quàm potens est, tam detestanda, & deploranda miseria, ac planè nulla in rebus bonis, & maximè spiritualibus, hominis peccatoris est potestas. Quippe *imialis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus DEI. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere.* 1. Cor. 2. 14. *nec sumus sufficientes (idonei) cogitare (λογισαδου) aliquid à nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia (aptitudo ικανότης) nostra ex DEO est,* 2. Corinth. 3. vers. 5. *Ne jam ambuletis, sicut & aliæ gentes ambulant, in vanitate mentis suæ (ἐν ματαιώτητι τῆς νοῦς αὐτῶν) tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita DEI, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum.* Ephes. 4. vers. 17. *Tanta est cœcitas in mente, & summa impotentia hominis naturalis, & carnalis, in intellectu, respectu eorum, quæ sunt spiritus DEI.*

96. Consimiliter in voluntate, nullæ sunt vires ad ea, quæ sunt legis DEI spiritualis. Nam τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς (ipsum sapere carnis) *legi DEI non est subjectum, nec potest sese subicere.* Roman. 8. vers. 7. *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Psalm. 14. vers. 3. *Scimus, quòd nos ex DEO sumus, Totus mundus in maligno positus est,* 1. Johan. 5. vers. 19. *Scio, quòd non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Rom. 7. v. 18. *Dolosum & erumnosum est cor hominis, super omnia.* Jer. 17. v. 9.

97. Quæ cum ita sunt, credendum & confitendum erit hoc nostrum extremum naturale malum, non excusandum, aut defendendum, sed indubitatò pronuntiandum, hominem naturalem, & carnalem, nullum habere liberum arbitrium in reb. spiritualibus, h. e. quamvis humana natura ipsa, ratione substantiæ, non sit abolita, quin gaudeat sua naturali potentia volendi, &

intelligendi, eaque quodammodo libera in rebus politicis, tamen ratione virium, ita est corrupta & enervata, ut jam amissa imagine DEI, omnes omninò vires in rebus spiritualibus, omnem LIBERTATEM VERAM ET INTEGRAM, tam à bono, quàm à malo, spiritali, penitus amiserit.

QVÆSTIO QVARTA.

AN HOMO IN STATU PECCATI OPERA BONA PRÆ-
stare possit?

98. Ingredimur nunc amplissimam controversiarum aream cum Pontificiis. Primum primæ controversiæ statum, ut planissimè & perspicuè ponere queamus; quædam quæstiones cognatæ removendæ erunt. Nequaquam enim quæritur in hac materia. I. Annon homo carnalis, ante conversionē habeat intellectum & voluntatem (potentias Physicas) intelligendi & volendi? II. Nec hoc quæritur. Num homo habeat libertatem voluntatis eò, quod supra posuimus libertatem absolutè sumptam, adeò semper esse cum voluntate, ut etiam in summa servitute peccati, voluntatem humanam, in malis perficiendis, liberam esse, & spontè peccare ultrò largiamur.

99. III. Nec nostra hæc est sententia, negare liberum arbitrium hominis non renati, in rebus terrenis, civilibus & Politicis, quin egregium aliquod in iis superesse, contra Calvinianos defendamus; quum in externis actionibus, reliquum esse præclarum iudicium, & liberam voluntatem, vel certissimis, & evidentissimis Ethnicorum documentis, tam abundè satis sit comprobatum, ut qui id negare ausit, Solem in meridie lucere neget.

100. His ita remotis, jam quæritur. I. Utrùm humana natura corrupta, ante regenerationem, & omnem gratiam, habeat eas vires, ut bona opera legi divinæ, quæ est spiritalis, conformia

formia, ita ut sint absq; omni peccato, præstari possit, eaq; opera hominis infidelis, quantumvis boni quandam speciem in oculis Mundi induant, num coràm DEO verè bona dici queant, divinaque perfectæ iustitiæ, & sanctitati perfectè placeant. Nostræ Ecclesiæ, Lutheranae dictæ, negant. Romanenses affirmant. 2. Utrum homo in conversione sua cooperetur, hoc est, an ex naturalibus viribus suis, quatenus ex carne natus est, & caro est, ante conversionem, quocunque conatu, licet etiam languido, velit ea, quæ sunt Spiritus DEI, vel consensum ac assensum det Spiritui operanti conversionem, & sic cooperetur quocunque etiam modo, præparando se, vel ad gratiam disponendo. Nostræ itidem negant Ecclesiæ. Bellarminus affirmat.

101. Primam aggressuri quæstionem, nostræ sententiæ veritatem demonstrabimus: nimirum hominem ex puris naturæ corruptæ (ante gratiam collatam) principiis nihil posse præstare in rebus spiritualibus, adeoque in iis SERVVM habere ARBITRIVM, & esse servum in rebus spiritualibus, non LIBERVVM.

102. I. Syllogismus noster ex fundamento fidei extractus. Qui est servus peccati in spiritualibus, is non est liber in spiritualibus. At homo carnalis, ante regenerationem, est servus in spiritualibus, adeoque servus peccati. E. Homo carnalis ante gratiam regenerationis, non est liber in spiritualibus. Propositio est firmissima. Posito uno immediatè oppositorum in actu, simpliciter removetur alterum. At posito servo peccati, ponitur immediatè oppositum liberi in spiritualibus. Ergò posito servo peccati, simpliciter removetur liber in spiritualibus. Assumptio primi Syllogismi est certa, estque Sp. S. multis in locis: & quidem Rom. 6. v. 16. & seqq. hic reperitur Syllogismus Apostolicus.

103. *Cui exhibetis vos servos ad obedientiam, eius servi estis, cui obeditis (seve peccati ad mortem, seve obedientiæ ad justitiam)*

tiam.) Atqui exhibuistis membra vestra servire immundicia, & iniquitati ad iniquitatem, v. 19. Ergo servi fuistis peccati, seu iniquitatis, v. 17. & 20. Eiusdem planè tenoris sunt, & alia testimonia Joh. 8. 34. Amen dico vobis (inquit Salvator) Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Et 2. Pet. 2. 19. Quo in errore conversantur LIBERTATEM PROMITTENTES, cum ipsi SERVI sint CORRPTIONIS. A quo n. q. superatus est, hujus & servus est.

104. Confirmata ita hac conclusione, ex ea procedimus ultra, sic. Quicumq; non est liber in spiritualibus, is nec liberum in iis habet arbitrium, & qui servus, servum habet arbitrium. Atqui homo ante regenerationem, non est liber in spiritualibus. E. nec habebit liberum arbitrium in spiritualibus. Propositio certa est. Nam qui non habet libertatem spiritualem, is nec liberum arbitrium in iis habebit. Assumptio in præcedenti Syllogismo satis confirmata fuit. Stat itaque Conclusio.

105. Quam aptè igitur, & quo sano sensu cum ipsa Scriptura Ecclesiæ nostræ, & Lutherus in libro contra Erasmum, hominis non renati arbitrium in spiritualibus reb⁹ dixerint, & etiamnum hodiè dicant servum, manifestum est. Nos insistentes his fidei, & pietatis vestigiis, progredimur ad probationem specialem, & directam, nostræ assertionis, qua diximus hominem, ex suis viribus naturalibus, in statu infidelitatis, non posse præstare opera, legi DE I conformia, & pro impossibilitate bonorum operum, Scriptura has suppeditat rationes.

106. I. *Quæ sunt Spiritus DEI, ea animalis homo non percipit, nec intelligere potest, sed sunt illi stultitia.* 1. Cor. 2. 14. At lex est Spiritus DEI, seu spiritualis, Rom. 7. 14. E. ea, quæ sunt legis, animalis homo non percipit. Huc refer consimilia cloquia Sp. S. Matth. 16. 17. Joh. 8. 5. 1. Tim. 1. 7. 1. Joh. 5. 20.

107. II. Quicquid non potest esse subjectum legi divinæ, id nec opera ei legi conformia præstare potest. At τὸ Φρόνημα τῆς σαρκός (hoc est, sapientia carnis) non potest esse subjectum legi DE I. Rom. 8. 7. E. τὸ Φρόνημα, seu sapientia carnis non potest præstare opera

opera legi DE I conformia. Propositio est clarissima. Nam, subijci & obedire posse, convertuntur. Quicumq; itaq; subijci nequit, ille nec obedire potest. At homo carnalis subijci nequit legi. E. nec obedire potest. Hoc idem quoque volunt dicta alia, Psal. 14. 3. Rom. 3. 10. Rom. 1. 21. Joh. 1. 5.

108. III. Qui mortuus est, ille nullas omninò habet vires ad actiones vitales. At homo non renatus *mortuus est in peccatis, & delictis spiritualiter*. Eph. 2. 3. E. Homo non renatus, nullas omninò habet vires ad actiones vitales vitæ spiritualis, & ad legis spiritualis opera. Propositio immota. Nam mors est totalis privatio virium vitalium, seu potentia, ad actiones, & functiones vitales. Assumptio multis testimoniis probatur, Coloss. 2. v. 13. Eph. 2. v. 1. 1. Pet. 2. 14. Considera hîc ea, quæ dicit Apostolus Rom. 6. 13. *Exhibete vos DEO tanquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ DEO.* Contra hæc fundamenta, nec portæ inferorum quicquam prævalere poterunt.

109. Ex usu, & reveritatis erit, ut jam ad argumenta ipsius Bellarmini, variasque consutas exceptiones pergamus. Bellarminus de gratia, & libero arbitrio, libro 5. capite 9. has habet assertiones, quas defensare conatur: 1. *Homo potest sine fide, & nullo auxilio bonum morale perficere.* 2. *Bonum morale non potest cum peccato fieri.* 3. *Majus quiddam est facere bonum morale, quam servare præceptum secundum substantiam operis.*

110. Has assertiones omnes nos dicimus S. Scripturis esse contrarias, & falsas esse probamus. Postea argumenta, & torturas Bellarm. contemplabimur. Prima nostra ratio, quæ evincit, non posse ab homine gentili, fieri aliquod opus, quod sit sine peccato. (observandum autem, nos hîc considerare bonum morale, in judicio DE I, ut debet esse conforme perfectioni legis & voluntati creatoris.)

III. I. Anomia est peccatum. At omnes actiones infidelium fiunt cum anomia. E. Omnes actiones infidelium fiunt cum peccato. Propositio 1. Joh. 5. 17. Assumptio; quia infideles
fiunt

sunt peccatores, Rom. 3. 19. & 20. Deinde, ubicunque est *Φρόνημα τῆς σαρκός*, ibi est inimicitia adversus DEVM, & *ἀνομία*. At cum omnibus actionibus infidelium est conjunctum *Φρόνημα τῆς σαρκός*, seu sapientia carnis. Quicquid enim ex carne natum est, caro est, Joh. 3. 8. E. Omnes actiones infidelium fiunt cum *ἀνομία*.

112. II. Quæcunque actiones serviunt in vetustate literæ, & non in novitate Spiritus, sunt impuræ, & cum peccato. Atqui omnes actiones infidelium serviunt legi in vetustate literæ. Ergo omnes actiones infidelium sunt impuræ, & cum peccato. Propositionem confirmat Paulus Rom. 7. 6. *Ut serviamus in novitate Spiritus, quia lex est spiritualis, & non in vetustate literæ*, unde liquet, illam servitutem non fuisse sine peccato, ideo enim prohibetur. Et sic etiam probo ulterius ex natura Oppositorum. Ubi non est novitas Spiritus, ibi nec ipsa bonitas. At in actionibus infidelium non est novitas Spiritus, quæ est unica causa bonæ, & justæ actionis. Ergo in actionibus infidelium (quia non est novitas Spiritus) non est bonitas. Assumptio probatur ex Epistola ad Romanos cap. 8. Ubi toties fit oppositio carnis & Spiritus, & v. 6. Prudentia carnis mors est: prudentia autem Spiritus vita, & pax.

113. III. Qui legem, non *νομίμως*, hoc est, perfecte observat, is legis opera legitime præstare nequit. At gentes legem (*νομίμως*) non legitime observant. Ergo gentes opera legis legitime præstare non possunt. Major Propositio 1. Tim. 1. 8. *Lex bona est, si quis ea, legitime (νομίμως) utatur*. Assumptio certa 1. Timoth. 2. 5. *Finis præcepti est charitas de corde puro, fide non ficta*. Rom. 8. 3. *Quod impossibile erat, &c.* Atqui ab his aberrant non renati, ibidem. Ergo non renati à bonitate aberrant. Huc pertinent dicta. Tit. 1. v. 15. Tit. 4. v. 17. Heb. 11. v. 6. 1. Johan. 2. v. 6. Adde & Augustini sententiam *non ex officiis, sed ex finibus sunt discernende virtutes*. Atqui Ethnici non habuerunt finem præcepti, *quæ est charitas, &c.* teste Apostolo 1. Tim. 1. 5. E. opera Ethnicorum non fuerunt sine peccato.

114. Veri-

114. Veritate ita clarissimè proposita, & ex fontibus Israë-
 lis confirmata, videamus, nunc oportet rationes ex Scripturis, ex
 quibus, quæ testimonia contra nos detorquere conatur Bellar-
 minus. Redigit ad sex maximè classes lib. 5. de grat. & libero arbi-
 trio. cap. 18. Prima CLASSIS testimoniorum, quæ præcipiunt
 aliquid faciendum, vel non faciendum, ut præcepta Decalogi, &
 alia: ex his ita colligit: *Frustrà lata est lex, quæ servari nequit. At
 DEVS nihil agit frustrà: Ergò opera legis ab hominibus præstari
 possunt.*

115. Respond. Propositio est infirma. Nam talis esse debe-
 bat. Frustrà lata est lex, quæ præstari nequit, & quæ saltem ob
 hunc finem lata est, nec habet alium usum. Atqui lex DEI non
 tantùm habet pro fine obedientiam; sed alios maximè præcla-
 ros fines quamplurimos: E. lex licèt servari nequeat, non tamen
 est frustrà lata.

116. Assumptio probatur. 1. Quia primarius finis legis est
 patefactio divinæ voluntatis. Est enim lex voluntas DEI, Rom. 2.
 v. 18. 2. Lex est pædagogus ad Christum, Gal. 3. v. 24. Rom. 7. 7.
 Peccatum non cognovi nisi per legem. Unde insignis usus legis
 est, ut cognoscamus, & ea, quæ amissimus bona, nostramq; mi-
 seriam, & quaramus subsidia gratiæ. Præterea, non absolutè im-
 possibile est implere legem DEI. Siquidem rectè ita concludit-
 tur: Qui Christum habet, habet justitiam, & impletionem legis.
 At omnes fideles habent Christum. Ergò habent legis impletio-
 nem, & justitiam. Major. Quia Christus factus est nobis justitia.
 Cor. 1. v. 30. *In Christo Iesu dum sumus, impletur justificatio
 legis in nobis, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum
 ambulamus.* Rom. 8. 4.

117. Deinde, vis tota hujus argumenti impingit in regu-
 lam Theologicam. A PRÆCEPTO AD POSSE NON VA-
 LET CONSEQUENTIA, quæ quàm sit vera, intelliget corda-
 tus exsequentibus. Homo carnalis non potest præcepto spiri-
 tuali satisfacere, teste Apostolo Rom. 7. ex oppositione carnis &

G

spiri-

Spiritus, Rom. 8. Atqui homines non renati sunt tantum carnales. Ergo non possunt legi DEI satisfacere. Lex enim spiritualis est. Quod itaque homo, qui creatus erat perfectus & spiritualis, suâ culpâ factus fuit carnalis, & peccator, id non mutabit voluntatem DEI æternam, & immutabilem. Et DEVS, quàm iustissimè exigit debitum hoc, à sua creatura rationali. Quod ut rectius percipiatur, pia mens alius secum expendat exemplum, Matth. 18.24. de debitore, qui non erat solvendo. Iustè exigit quis debitum, licèt ei, qui debet, nec teruncius superfit. Atqui debitores legis sunt homines, & creatura creatori debet obedientiam, & honorem. Ergo creator iustè exigit debitam obedientiam, licèt nullæ etiam vires superfint.

118. II. CLASSIS testimoniorum, quæ cum conditione aliquid promittunt, Esa. 1.19. Amos 5.14. Matth. 19. 17. ita colligit. *Id quod sub conditione promissionis verè proponitur, est in nostra potestate. Id enim proprium veræ conditionis est, ut dependeat ab arbitrio eius, cui proponitur. Atqui proponuntur præcepta quedam sub conditione promissionis. E. præcepta quedam sunt in hominum potestate, & libero arbitrio.*

119. Resp. Probatio majoris, ut & major evertit ipsam Scripturam, & simpliciter Pelagiana est. Nam hoc posito. Omnis conditio dependet ab arbitrio eius, cui proponitur, subsumo. Conversio est quædam conditio, quæ hominibus proponitur. E. conversio ad DEVM dependet ab arbitrio hominis. Conclusio manifestè absurda est, & contradicit directè Apostolo Rom. 2. ult. Circumcisio cordis in spiritu (non litera) cujus laus non ex hominibus, sed ex DEO est.

120. Quare alterutra præmissarum falsissima. Atqui assumptio itidem est Sp. S. Esa. 30. v. 6. *Si revertamini, & quiescatis, salvi eritis.* Hic salutis est conditio, proposita hominibus ipsa conversio. Item Rom. 11.19. *Si credideris in corde tuo, quòd DEVS Dominum Jesum excitavit à mortuis, servaberis.* Fides hic est, ut conditio proposita. E. Fides dependet à libero arbitrio hominis, quæ tamen est donum DEI. Eph. 2. 9. *nec est omnium.* 2. Thess. 3.2.

121. Ad assumptionem: fit confusio status. Nam quæstio est de hominibus non renatis, ad quos non pertinent promissiones Evangelicæ, applicatæ per fidem. Unde notanda venit distinctio promissionum. 1. quædam dicta habent promissionem legalem, ob externam legis obedientiam, de qua hîc non agitur. 2. Quædam habent promissionem Evangelicam, quæ ostendunt, non quid ex nostris virib⁹ possimus, sed monstrant, qua ratione ad Christum pervenire queamus, nimirum ordinem veræ conversionis, quod vel ipse Bellarm. de grat. & lib. arbit. lib. 5. minimè negare audet. Tandem ad dictum Matt. 19. 17. (quod fusiùs deducit Jesuita) Si vis ingredi vitam, serva mandata. Respondeo. Est hoc dictum legale eius generis, quod potiùs nature humane corruptionem demonstrat, quàm potestatem arbitrii. Nam contextus hujus loci monstrat Christum arroganti huic adolescenti, quantum deesset perfectionis ob oculos posuisse, eò quod iussit ipsum vendere omnia, quod mandatum cum tristitia excepit juvenis, & abiit. Adde & hoc, adolescens erat circumcisus, & membrum Ecclesiæ, habebat beneficia gratiæ, & media, Verbū nimirum, & Sacramenta. De huiusmodi hominibus non est quæstio hoc in loco.

122. III. CLASSIS testimonia ralia complectitur, quæ docent, per hominem stare, quo minùs malè agat, & peccata vitet. libro 5. de gratia & libero arbitrio cap. 20. Dicta, quæ adducuntur, sunt hæc, Num. 14. vers. 43. Deut. 30. vers. 11. *Mandatum, quod ego precipio tibi hodiè, non supra te est.* Esa. 5. vers. 4. Jerem. 7. v. 28. Matth. 23. v. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, & nolui.* Actor. 7. *Semper Spiritui Sancto resistitis.* Ex his ita argumentatur Cardinalis: *Vel potest is, qui peccat, non peccare, vel non potest. Si potest, habet liberum arbitrium faciendi opus legis, si non potest, frustra queritur DEVS de homine, quasi per illum steterit, quo minùs benè egerit, cum ipse aliter facere non potuerit.*

123. Respondeo. Falsum est consequens, quod elicit ex primo membro assumptionis. Nam hoc sequitur: Si potest non

peccare, & servare præcepta DE I, vel ex gratia poterit, vel ex viribus naturæ. Atqui ex gratia; per hanc enim facimus bona opera, & sumus creati ad bona opera in Christo Jesu. Eph. 2. v. 10. Ergò non ex libero arbitrio, seu viribus naturæ potest non peccare. Et per gratiam destruitur corpus peccati, videlicet caro, quæ servit peccato. Rom. 6. v. 6. Rom. 7. 23. Ad dicta in specie, fieri confusionem statuum, reponimus. Nos enim consideramus hominem ante omnem gratiam, in statu peccati. Bellarminus adducit dicta, quorum aliqua loquuntur de hominibus regeneratis, & in Ecclesia DE I, qui habent Verbum, & Sacramenta.

124. Ad illud igitur, Deut. 30. v. 11. ex Apostolo Rom. 10. v. 6. & 7. respondemus. Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, h. e. est verbum fidei, quod prædicamus, inquit Apostolus, est itaque locus hic Evangelicus. Si autem placuerit Bellarmino vocabula (non est supra te) ita explicare, non est supra vires tuas naturales, jam vicit Pelagius, quod absit; & sequitur hoc absurdum. Præceptum, quod præcipio, non est supra vires tuas naturales. At præceptum est in versu præcedenti 6. Diliges Dominum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua. Ergò diligere DE VM ex toto corde, & ex tota anima, non est supra vires naturales hominis non renati. Quod in Scholis Jesuiticis, nisi absurdum fuerit crassissimum, Pelagiani erunt crassissimi, & Spiritui Sancto in os obloquentes Jesuitæ.

125. IV. CLASSIS Testimoniorum, quæ docent recedere DE VM quasi ab homine, & explorare, quid homines faciant, & quorsum studia sua convertant, Deut. 8. v. 2. Deut. 13. 2. *Tentat vos DEVS noster, ut videat, si diligatis eum in toto corde. Atqui frustra exploraret DEVS, nisi homines possent facere, & non facere. Ergò possunt facere, & non facere præcepta, seu diligere DEVM ex toto corde.*

126. Respondeo. Non ferit statum quæstionis. Nam si conclusio ita efformetur, ut sit directa contra nos, erit. Ergò homines

nes

nes non renati possunt diligere DEVM in toto corde, quod pronunciatum Theologo indignissimum. *Nam nemo potest Dominum vocare Jesum, nisi in Spiritu Sancto.* 1. Cor. 12. 3. Accedit itaque hoc, quod hæc dicta loquantur de populo DEI, & hominibus renatis. Deinde, quæ dicta loquuntur de utilitate crucis, & usu calamitatum in cordibus piorum, ea non loquuntur de viribus naturalibus hominis infidelis. At hæc dicta clarissimè loquuntur de utilitate calamitatum in cordibus piorum. Ergò non loquuntur de viribus hominis infidelis naturalibus. Assumptio probatur. Nam loquuntur de *donis* & probatione fidei, *quæ sunt utilitates crucis*, Esa. 28. v. 19. Roman. 5. v. 3.

127. V. CLASSIS Testimoniorum, Gen. 4. 7. Eccl. 15. v. 14. Ex primo loco (Gen. 4. 7. *Quare iratus es? & cur concidit facies tua? Nonne si benè egeris, recipieris: si male statim in foribus peccatum aderit: sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*) aliquot collegit argumenta contraria. 1. Quare iratus? cur concidit vultus tuus. *Hæc interrogatio indicat, Cainum potuisse non irasci, non tristari.* Respondeo. Concedimus totum. Nam in externis illis affectibus moderandis, habere hominem LIBERVM ARBITRIVM, quis negavit?

128. 2. *Nonne si benè egeris, recipieris: si male, statim in foribus peccatum aderit? hic expressè dicit, qd possit benè agere Cain.* Resp. Cainum nescivisse pmissionem de semine benedicto, qd dixerit? Deinde ex Hebræo ita vertenda sunt illa verba. Nonne si benè feceris, venia erit? & si non benè feceris, ad ostium peccatū cubans. Missis hinc aliorum explicationibus, dicimus, hoc in loco esse concionem pœnitentiæ. Vocat DEVS Cainum ad pœnitentiam, ex qua vocatione eadem ratione licet colligere potestatem liberi arbitrii naturalis, & carnalis hominis, qua absurditate ex invitatione Joannis Baptistæ ad pœnitentiam, Matth. 3. v. 2. Pœnitentiam agite, &c. quis colligeret homines ex viribus humanis, & naturalibus posse agere pœnitentiam.

129. 3. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Qui potest dominari appetitui, is habet potestatem, ut non regnet in mortali corpore peccatum. Atq; hoc dicitur posse Cain. E. habet potestatem.* Resp. Si Propositio accipiatur de externis, concedimus; dicente Apostolo: Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. Rom. 2. 14. Proinde nos affirmamus, esse concionem pœnitentiæ, nec oratio hîc est indicativa, sed imperativa: quia præcipit *DEVS*, ne laxet frœnum, sed reprimat peccatum.

130. Ex quibus mandatis non colligitur facultas virium naturalium (ut supra demonstravimus) Nam etiam Apostolus sanctissimus dicit, quòd sit venundatus sub peccato, Rom. 7. 14. Quare vel de externo appetitus dominio intelligendum est, quoad vires naturales, vel explicanda hæc oratio, ut reliqua Præcepta Decalogi imperatoria, quæ monstrant, non quid possimus, sed quid jam non possimus, & quid potuerimus, quæq; ducunt ad Christum, & ad gratiam. Vide Apostolum Rom. 7. & Gal. 3.

131. Hoc sit responsum Jesuitæ. Sed ad textum ipsum quod attinet, quem aliqui propter affixa masculina, quæ præcedenti fœminino הַבְּשִׁטָּה in genere grammatico non respondent, mirè torquent, sciendum; Mosén ex natura Linguae in participio כֹּבֵד nomen conjugatum הַבְּשִׁטָּה vel simile aliud involvisse: quasi ita diceret, peccatum est bestia cubans. Quod nomen conjugatum, cum masculinum sit, etiam participium, & sic sequentia quoq; affixa masculina esse oportuit. Sensus itaq; & constructio talis est: Peccatum est bestia cubans, quam habes sub dominatu tuo.

132. *Alter locus, DEVS ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.* Eccl. 15. 14.

133. Respondeo. Hic locus expressè loquitur de homine primitùs creato, quem non poterit dicere, peccatorem, & in statu amissionis gratiæ fuisse, Bellarminus, de quo hic sermo est. 2. Liber non est Canonicus.

134. VI. CLASSIS continet aliquot loca. i. ut Deut. 30. v. 15. Considera, quòd hodiè proposuerim in conspectu tuo, vitam & bonum, mortem & malum, ut diligas Dominum DEUM tuum. Resp. Suprà in classe tertia, inconvenienter contra nos hunc locum detorqueri, satis demonstravimus ex Apostolo, & ex evidentissimis absurdis. Vanum igitur est, quod obtendat Bellarm. se non videre, quid responderi possit. Nam omninò cœcus sit oportet, si planissimam, & veram Apostoli explicationem, & interpretationem Rom. 10. v. 6. & seq. non videre possit.

135. II. Locus Josuæ cap. 24. v. 15. *Eligite hodiè, cui servire potissimum velitis.* Resp. Alloquitur Josua populum DEI, homines renatos, & verbo DEI instructos; non infideles, qui sunt extra Ecclesiam, & earent omnibus mediis gratiæ. Quare extra oleas vagatur Jesuita.

136. III. Locus Ecclesiastici cap. 31. v. 10. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, & facere mala, & non fecit.* Ad hunc locum, ne verisimilis quædam responsio locum habere potest. Respondeo. 1. Est liber non Canonicus. 2. Loquitur hic locus de divite, qui non abutitur suis divitiis. Non agit de operibus legis præstandis absque peccato. 3. Versionem suam Jesuita ne verisimilem quidem reddere potest. Sic enim, ad verbum habet Ecclesiasticus: cap. 31. v. 8. Beatus dives, qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit. Quis est hic, & beatum dicemus eum? Fecit enim mirabilia in populo suo. Quis probatus est in illo, & perfectus est, & erit in gloriationem? Quis potuit transgredi, & non transgressus est, & facere malitiam, & non fecit. Quæ verba magis amplificant hominum malitiam, quàm vires commendant.

137. IV. Locus 1. Corinth. 7. 37. *Qui autem statuit in corde suo, firmus non habens necessitatem: potestatem autem habens suæ voluntatis, &c.* Respondeo. Concedimus per omnia, quantum ad hunc locum attinet, nam loquitur de matrimonio, de re externa, civili, & politica, non spirituali. In rebus autem
civi-

civilibus humanæ rationi subiectis, hominem esse liberi arbitrii nullus *ἁθεόδοξος* unquam negabit. Loquitur etiam de Christianis renatis, non infidelibus, quod posteriora hujus capituli verba sufficientissimè probant.

138. Post dicta Scripture, pro more etiam rationes, & argumenta Bellarmini ex ratione petita, contemplabimur. Adfert autem pro sua sententia lib. 5. de grat. & libero arbitrio cap. 9. rationes binas, quas breviter percurrere volumus. Prima ratio. *Si opera facta sine fide semper essent peccata: vel deest illis circumstantia finis: vel quia homo à quo fiunt, est peccator, &c. Atqui nihil horum dici potest. Ergò nec semper sunt peccata, vel cum peccato conjuncta opera infidelium.* Respondeo. 1. Plures sunt causæ, quas Apostolus enumerat: 1. Tim. 1. 5. ut fiant de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, & hæc jam ad propositionem dicta sufficiant. Assumptionem probat per membra, & quidem primum membrum. Opera videlicet infidelium sine fide facta, non esse peccata, siquidem iis non desit circumstantia finis, probat hunc in modum. 1. *Qui potest cognoscere DEVM esse, & curam sui gerere, is habet finem boni operis moralis. Atqui infideles possunt cognoscere hoc. E. infideles habent circumstantiam finis operis moraliter boni.*

139. Respondeo. Propositio est falsa, propter falsum finem præcepti moralis. Hunc verò ita describit Apostolus 1. Timoth. 1. v. 5. *Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bonâ, & fide non fictâ.* Atqui nulla opera infidelium habent pro fine has circumstantias finis. Nam ab his *aberrantes infideles conversi sunt in vaniloquium, non intelligentes, neque quæ loquantur*, 1. Tim. 1. 6. & 7. & tamen gentiles habent cognitionem, esse DEVM. Ergò infideles, qui habent cognitionem, esse DEVM, non statim habent circumstantiam finis boni operis, seu præcepti moralis. Porro *ἁθεόλογοι* agit, & gentilem potius, quàm Christianum Bellarminus, quando asseverare non erubescit. *Non est necesse omnia in DEVM referre explicitè, sat is est, si opus refe-*

referatur in sinem proximum: Tunc enim per se dirigitur in DEVM, ut in ultimum sinem. Quod si effutiret homo gentilis, sane absque correptione à Christiano pio non esset dimittendus. Nam primario omnia referenda sunt ad DEI gloriam, secundario ad ea, quæ sunt hominis. Nam primum, & summum est præceptum: Diliges Dominum DEVM tuum ex toto corde tuo, Matth. 22. 37. & tabula secunda cedat tabulæ primæ, huc pertinet illud Apostolorum, Act. 4. v. 20. DEVM potius audiendum, quàm homines. Item Coloss. 3. v. 17. *Omnia quæcunque facitis, facite in nomine Jesu, gratias agentes DEO.* Exempla etiam testantur, quòd DEVS, si arrogent gentiles sibi, non DEO, gravissimè punierit, id peccatum, ut est Sennacherib. 3. Reg. 19. v. 17. & Nabuchodonosoris, Dan. 4. 28.

140. Sententiam suam de implicita ad DEVM relatione ulterius probat argumento (ut putat ipse) ab absurdo. *Si actio, quæ non fit in gloriam DEI, est peccatum, etiam peccarent sancti, & renati, quando non cogitant inter operandum de DEO. At consequens absurdum. Ergò & antecedens.* Respondeo, si planè non cogitant de DEO, nec ex charitate faciunt, omninò peccant etiam renati, in quantum hoc faciunt, unde semper in hac vita concurrunt peccata. *Quia tamè nulla est condemnatio, his, qui sunt in Christo Jesu,* Roman. 8. 1. etiam hæc illis, perfidem, condonantur. Alia est ita queratio in renatis, quatenus ex carne; & alia ratio, quatenus ex spiritu, secundum interiorem hominem operantur: Illo modo, teste Apostolo, quiritante & exoptante se liberari à corpore mortis, non desunt peccata: Hoc verò modo ex fide fiunt, & ex charitate, renatorum opera, & sunt bona.

141. Secundum membrum. Opera infidelium non esse mala propter personam, & hominem peccatorem, qui agit, ita deducit: *Opus inquinatur à malitia cause, quando ab ipsa malitia procedit. At quædam opera infidelium ex bono nature procedunt.* Ergò quædam opera infidelium non sunt coinquinata. Respond. Opus etiam inquinatur, quando à malo subjecto procedit, licèt

H

non

nō ex malitia proficiscatur, ut patet ex Pl. 50. 16. Ubi displicet Deo etiam in laus dicta ab impio, sic enim dicit Dominus impio: *Quare tu recitas statuta mea? & assumis testamentum meum per os tuum.* &c. Quatenus autem gentes etiam, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: catenus isthæc opera Deo placent. Rom. 2. 14.

142. Ad assumptionem; Aliud bonum Physicum, & aliud quidem bonum esse Ethicum: sed quia opera moralia ex corde inquinato progrediuntur, omninò inquinata sunt. Et fanè quid est, quod asserere non vereatur, *ipsam substantiam quidem cordis inquinari à malitia suorum operum, contra verò opera cordis non inquinari à malitia cordis?* Quid alit monstri? nam ipse Salvator expressè dicit, Matt. 15. 18. *Ex corde progrediuntur mala cogitationes,* & Apostolus Tit. 1. v. 5. *Infidelibus nihil est mundum* (reddir rationem) *inquinata enim sunt eorum mens & conscientia.*

143. II. Argumentum ex ratione ab absurdo. *Si nullum opus infidelis fieri posset absq; peccato: melius esset non facere, quàm facere mandata. At absurdum est consequens. E. etiam antecedens. Rationem connexionis hanc addit. Nam faciendo peccaret, non faciendo, non peccaret.*

144. Resp. Nulla est consequentia, & probatio est inconueniens. Mandatum namque vult, ut fiant opera. E. omninò peccant, qui non faciunt demandata opera. In iudicio quidem spirituali, in ordine ad iustitiam divinam, & spiritualement, eadem est ratio peccati, siue erogat quis eleemosynas modo illegitimo, siue non erogat, quod videre est ex Matt. 6. 3. ubi increpat Christus, & obijurat Phariseos. In genere tamen semper melius est facere opera, quàm planè non facere, licet in faciendo concurrant peccata. Nam opera conformia legi Dei, quoad externam obedientiam, habent promissiones temporales, & quandam bonitatem, sed tamen non spiritualement: totalis autem negligentia, nullam nec bonitatem, nec remunerationem habet.

145. Huc

145. Huc usque de argumentis Bellarminianis, jam responsiones, ad argumenta, quæ Pontificiam hanc vanitatem impugnant, examinabimus. Exceptiones autem, & vanas, & numerosas, excogitare voluit. 1. Producit argumentum (quod dicit esse Chemnitii) ex dictis Scripturæ, Esa. 1. v. 14. *Incensum abominatio est mihi, solennitatesq; vestras odit anima mea.* Esa. 66. 3. *Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum.* Prov. 15. 8. *Sacrificium impiorum abominatio.* Argumentum potest esse tale. Si opera impiorum, optima etiam intentione cultus divini, & in honorem DEI instituta, coram DEO sunt abominatio, multò magis ea opera mala erunt, quæ carent hac specie boni. At antecedens est verum ex dictis Scripturæ. E. etiam consequens. Ad hoc argumentum regerit Jesuita distinguendo *inter sacrificia, & opera moralia.* Et quidem (inquit) nihil mirum est, si sacrificium impii DEO non placeat, quippe quod non ritè offertur. At opus morale, ut eleemosyna in pauperem, non habet pro fine, nisi egenti opem ferre, ad quem finem consequendum nihil pertinet puritas, vel impuritas vite, & conscientie eius, qui eleemosynam facit.

146. Resp. Plurima absurda cruciat simul Jesuita. Nam distinctio inter sacrificia, respectu LEGIS, & cultus divini; & inter opera moralia, seu legem moralem, ad eò est inepta, ac si quis totum, & partem ita contradistinguere velit, ut de parte id affirmare audeat, quod de toto dicere nequeat; siquidem lex moralis, & legis opus, non tantum includit tabulam secundam, sed etiam primam, vel fatente ipso Bellarmino. Deinde, notum est ex præcedentibus, negare Jesuitam, bonum morale posse cum peccato fieri. Et inquit Apostolus Jacobus: *Quicumq; offendit in uno præcepto, factus est omnium reus.* Jac. 2. : 10. *At fatente, & concedente Bellarm. impii offendunt in sacrificio, & præcepto primario.* E. etiam infideles omnium præceptorum sunt rei, & sic nullum facere possunt opus bonum morale absque peccato: nam ubi reatus, ibi peccatum, & qui omnium reus est præceptorum, peccat in omnia.

147. Nec exigua est impudentia, qua asseverare audeat, eleemosynam habere saltem pro fine, ut egenti opem ferat: hic fi-

nis est secundarius, primarius est gloria DEI, omnium bonorum operum, juxta illud Matth. 5. 16. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est.* Sic quoque, & hoc acceptamus, quod causam (ob quam sacrificia impiorum coram DEO sint abominatio) notet hanc, quod non ritè offerant, nec ritè sacrificii opus præstent impii. Similis ratio est in erogatione eleemosynarum: Quicumque non ritè erogat, displicet DEO, & peccat. Atqui infideles non ritè erogant eleemosynam. Ergò infideles in erogatione eleemosynarum peccant. Assumptionem docet Salvator, Matth. 6. 1. Ubi modum rectè erogandi eleemosynas præscribit, & etiam propter patrem in caelis hoc fieri debere multoties inculcat. Omnia itaque in argumento Jesuitico falsa. Nam finis præcepti divini, est caritas de corde puro, & conscientia bona, fide non ficta, à quibus aberrant infideles. 1. Tim. 1. 6.

148. Secundò ad argumentum ex cap. 6. v. 5. Gen. tale extractum. Cujus omne figmentum imaginationum tantum est malum, illud non potest esse bonum. At infidelis omne figmentum imaginationum tantum est malum. Ergò non potest esse bonum, excipit Bellarminus, *Scriptura tribuit omnibus, quod convenit majori parti.*

149. Respondeo. Hæc explicatio parit sententiam contradictoriè oppositam Scripturarum sensui & verbis; nimirum, quoddam figmentum cordis humani, seu imaginationum hominis non est malum. Inepta quoque est responsio. Nam additur: Omne figmentum est tantum malum, & repetitur hoc idem. Psal. 14. v. 4. & Rom. 3. v. 10. Omnes inutiles facti sunt peccatores, non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.

150. Tertiò ad illud, quod Rom. 3. v. 10. ex Psalmo 14. dicitur: Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum. Respondet, distinguendo inter bonum, & ita interpretatur: *Nemo est, qui justè vivat servando totam legem moralem: at de bono morali opere esse intelligendum, negat.*

151. Re-

151. Respondeo. Antea quoque ex Jacobo didicimus capite 2. 10. Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Quam multò magis reus erit utriusque præcepti, qui in reliqua præcepta omnia impingit, seu qui in plura impingit. Vanum itaque *κενοφύγρον* est, quod querit in distinctione *boni operis, alicujus legis moralis, & operis boni, totius legis moralis*: Nam in relatione bonitatis eius, quæ sit coram DEO iudicio absque omni peccato, perpetua catena est omnium totius legis præceptorum. Notetur & hoc, jam dicit, libenter fatemur, omnes homines in statu peccati esse inutiles ad opera facienda, quæ DEO placeant, at, cap. 9. in explicatione dicti Hieronymi contendit, sine fide aliqua opera non solum sancta fieri, sed & sanctè fieri: conciliet hæc contradictoriè opposita, sanctè & non sanctè fieri; sanctè fieri, & non placere DEO.

152. IV. Ad argumentum ex Jeremiæ cap. 17. v. 9. Præavum est cor hominis, & fraudulentum præ omni re. Reponit Jesuita, nihil ex hoc sequi testimonio, contra opinionem Romanam; Nam, inquit, *non dicitur cor præavum, & fraudulentum, quia nihil boni moralis facere possit; sed quia in corde est fons, & origo malorum*. Deinde, subsidium querit in sancta lingua, dicens: *Verti posse vocem (præavum) profundum אַרְפֵּי* & sic nihil effici contendit.

153. Respondeo. Sophistam hinc Cardinalis agere voluit, dum ea, quæ plana sunt, & firmissima, ac si essent nullius pensæ, contemnit. Repetimus autem, ut robur argumenti appareat, argumentum in tali forma: Quod præ omni re malum est, illud bonum esse nequit. At cor hominis malum præ omni re, quod in Hebræo idem est, ac pessimum. Ergo bonum esse nequit. Hoc ipsum, Paulus dicit, *infidelibus nihil est mundum, sed inquinata eorum mens, & conscientia*, Tit. 1. 15. Voculam אַרְפֵּי Hebræam quantum attinet, mallet Jesuitam probasse, rectius verti per profundum. Et sanè per præavum rectius verti, ipse contextus evincit. Sed esto! non tam juvat Jesuitam, quam impu-

gnat, si maximè profundum, seu quod potiùs ipsa vox Hebraea, si ex origine sua iudicetur, velle videtur, tritum, q. calcaneo impressum, vel supplantativum (ut habet Arias Montanus) admiserimus, nam nomen **קָרַץ** unde descendit, significat calcaneum, hinc **קָרַץ** dolo pertritum, fraudulentum. Et Esa. 40. vers. 4. **קָרַץ** dicitur, quod pravum, curvum est. Acceptamus quoque, quod dicit in corde esse originem, & fontem **omnis mali**, ex quo fonte bona promanare posse, quis dixerit?

154. Quintò ad argumentum. Quod natum est ex carne, caro est, Joh. 3. 6. excipit, atque ita interpretatur, & pervertit verba Christi: *Non sufficit natum esse semel ex homine: nam homo nihil aliud, quàm hominem gignit. Sed nascendum est iterum, idq. ex DEO. Addit, non autem debet homo renasci, quia sit totus carnalis, & nihil possit facere, nisi opera carnis, sed, quia per primam generationem non habet ESSE, nisi naturale & humanum: indiget autem ESSE divino & supernaturali, ut possit dici, & esse filius DEI.*

155. Resp. Quàm commoda (scilicet!) hæc sit, & contorta interpretatio, & perversio dicti ac verborum Christi (Agite!) Considerent quæso omnes pii, & cordati Christiani. Talis est collectio. Quod ex homine nascitur, est **homo**. E. homo opus habet regeneratione ex aqua & spiritu, seu ut baptizetur. Quis hic non desiderat medium concludendi? Quid hoc est dicere? Non sufficit natum esse ex homine. Absurdum sequitur hoc. Qui est homo, debet renasci, opus habet Baptismo. In statu integritatis Adam fuit homo. Ergò debuit renasci, & baptizari, Jesuitico cerebro digna est hæc explicatio, hoc est, falsissima dicti Christi perversio. Adde & hoc. Annon inepta locutio? Qui homo est, est homo.

156. Missis his nugis, quid sit, ex carne natum esse, ex Scripturis discimus, Johannes I. 13. **EX VOLUNTATE CARNIS, & ex voluntate viri NATOS** dicit vers. 5. **TENEBRAS**; Et V. 10. **MUNDVM** vocat, quem idem Evangelista, & Apostolus in I. Epist.

157. *cap. 5. v. 19. totum in maligno positum esse, docet. Apostolus Paulus Rom. 7. 14. Ego carnalis, inquit, venundatus sub peccato. Nam malum operor (explicat) v. 18. Non habitat in carne mea bonum. Et v. ult. Carne servio legi peccati. Sic dicitur Rom. 8. v. 9. Qui vivit IN CARNE DEO placere nequit (secundum Cardinalem nostrum, qui est homo, DEO placere nequit, cum tamen homo sit ipsa optima creatura DEI, & bona, secundum substantiam) & vers. 13. Si secundum CARNEM vixeritis, moriemini.*

157. Certum itaque est, quod homo ideo renasci debeat, quia est totus carnalis: & nihil potest (in spiritualibus maxime) nisi opera carnis facere. Quod abundè satis colligitur ex c. 6. v. 6. Epistol. ad Rom. ubi dicitur: *veterem hominem crucifixum, & mortuum esse, ut destruat corpus peccati. Et Eph. 4. 22. Vetus homo corrumpitur, secundum desideria erroris. Ad Gal. 5. 17. Caro & carnis desideria sumuntur pro eodem. Dico autem in Christo, spiritu ambulate, & DESIDERIA carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum. Quare ex his manifestum erit, quòd homo, quatenus in hac corrupta natura, naturali generatione nascitur, totus sit carnalis, & nihil possit, nisi opera carnis. Usus verò Baptismi, & quare homo carnalis renasci debeat, monstrat Apostolus Rom. 6. v. 4. *Consepulti sumus cum Christo per Baptismum in mortem, ut destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato, & in novitate vite ambulemus, justificati à peccato. Est enim Baptismus lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti. Tit. 3. 6. in remissionem peccatorum, Act. 2. 38.**

158. Sextò ad argum. ex Johan. 15. v. 15. Sine me nihil potestis facere; regeit Jesuita; loqui Christum de operibus ad salutem. Respondeo. Notetur confessio, quod homo ex naturalibus viribus, in operibus ad salutem, nihil possit, & sanè hoc nos volumus. Est quoque locutio generalis, de omni bono opere, quod DEO placere possit in iudicio spirituali. Et hoc quidem

dem ipsum evincit vocula N I H I L, quæ excludit omne bonum. Stat itaque immota veritas huius argumenti. Qui nihil boni potest, sine Christo, is nec ullum bonum opus potest sine Christo. Atqui filius iræ, homo tantum carnalis, nihil boni potest sine Christo. Ergò homo carnalis, nec ullum bonum opus facere potest.

159. Septimò ad argumentum: ex Rom. 14. ultim. Omne quod non est ex fide, peccatum est, excipit Jesuita. *Loquitur Apostolus de fide, qua credimus aliquid licitum, quæ etiam conscientia dici potest: non qua credimus in Christum.*

160. Resp. Concessio, quòd de conscientia, & certitudinis fide, illic loci loquatur Apostolus: certum tamen, & indubitatum manet, pronunciatum Epistolæ ad Hebræos: Sine fide impossibile est placere DEO. Heb. 11. 6. Qua, cum homo carnalis destituitur; bonis etiam operibus, qualia legis perfectio requirit, sine dubio destituitur.

161. Octavò ad argumentum ex Eph. 4. vers. 17. 18. & 19. Testificor in Domino, ne ambuletis, sicut aliæ gentes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita DEI, &c. regerit denuò, vanum illud effugium, distinguendo *inter opera omnia, & opera plurima: & inter opera vana ad fidelitatem, & non ad bonitatem, seu justitiam legis, & ait: Apostolus vult non omnia opera infidelium esse cum peccato; sed plurima esse mala, & immunda; omnia saltem esse vana ad veram felicitatem.*

162. Respondeo. Apertè contradicit Scripturæ hæc explicatio dicti. Nam quando Apostolus dicit v. 19. Gentes se tradiderunt impudicitia in operationem OMNIS immunditiae. Jesuita dicit, tradiderunt se in plurima mala; quædam tamen faciunt bona opera & pura. Omnia autem vana esse opera fatetur ad veram felicitatem, quod acceptamus. Nam hic est status quaestionis. An opera gentilium verè bona coram DEO sint absque peccato? quod expressè hoc in loco negat Apostolus, & dicit:

Gentes

Gentes vixisse in operatione OMNIS immunditiæ. Et Tit. 1. 15. Infidelibus NIHIL esse mundum, docet. Quare manet argumentatio firmissima. Cujus opera omnia immunda, & quibus nihil est mundum, illorum opera non sunt absque peccato, & purè bona. Atqui infidelium omnium opera talia. E. Infidelium opera omnia, non sunt absque peccato, nec munda.

163. Nonò ad argumentum ex 2. Tim. 2. v. ult. Resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem, excipit Cardinalis. *Dicuntur teneri laqueis Diaboli captivi; non quòd cogantur facere quicquid Diabolus vult; sed quia non possunt suo arbitrio ab illa captivitate liberari.* Resp. Acceptamus Jesuitæ confessionem: *Homines Diaboli laqueis captivos, arbitrii viribus liberari non posse.* Et quanta hujus argumenti vis sit, liquet. Nam cujus quis captivus est, eius servus est, & obedit ei. 2. Petr. 2. 19. At infideles sunt captivi Diaboli. E. infideles sunt servi, & obediunt voluntati Diaboli, & faciunt peccata.

164. Decimò ad argumentum ex Tit. 1. 15. Inquinatis & infidelibus NIHIL est mundum, sed inquinatè sunt eorum mens, & conscientia, excipit Bellarm. *Non universaliter posse accipi voculam NIHIL; sed de cibis determinatè sumendam probat. Quia aliàs etiam in precedentibus, omnia munda mundis, ita esset accipiendum; omnia opera justorum esse justa, quod negat. Quare ita limitanda esse, ait, verba: In ordine ad salutem consequendam, omnia opera infidelium sunt peccata, quatenus ex infidelitate procedunt.*

165. Resp. Particula NIHIL est omninò universalis, & hoc in loco idem enunciat, quod Genes. 6. 5. Omne figmentum, imaginationum hominis tantum malum. Etenim atexit Apostolus. *Confitentur se nosse DEVM, factis autem negant.* Non dicit tantum de cibis, sed expressè exponit, quam inquisitionem intelligat, nimirum etiam factorum. Veritatis hanc evidentiam animadvertens Jesuita, aliud subsidium quærit, in limitatione particulæ OMNIS, quam restringit ad infidelitatem, quatenus ex

I
infi-

infidelitate procedunt opera. Ex hac restrictione argumentor: Omnia opera impiorum, quatenus ex infidelitate procedunt, sunt peccata. At omnia opera infidelium, quatenus tales, ex infidelitate procedunt. E. Omnia opera infidelium, quatenus tales, sunt peccata. Major est Bellarmini. Assumptio patet. Quippe nulla apud infidelem est fidelitas. Quare omnia infidelia, & inquinata, & carnalia. Sunt enim infidelitas, & fidelitas immediate opposita.

166. Quis autem spiritus vertiginis agat Jesuitam, non satis assequor. Negat hic opera omnia justorum esse justa, alibi verò tenaciter, & operosè, contra Verbum DE I clarissimum, contendit, justos implere totam legem DE I. Sciendum itaq; Omnia dicuntur munda mundis, non ppter inhærentē habituale mundiciem, ut Jesuitæ somniant, sed per imputationem, & fidem in Christum, eiusque perfectissimam justitiam, juxta Scripturas, Roman. 8. vers. I. *Nulla est condemnatio his, qui sunt in Christo Jesu.* Roman. 6. vers. II. & Hebr. I. vers. 3. *Locutus est nobis DEVS in filio, qui per seipsum purgationem peccatorum nostrorum fecit, &c.*

167. Undecimò ad argument. ex I. Johan. 2. v. 16. Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, &c. Regerit, *per mundum, intelligi amatorem mundi, & sensum extorquet hunc amatorem mundi, ut talem, nihil esse, nisi luxurie, avaritie, & superbie deditum.* Respondeo ex ipso Johanne v. 15. huius cap. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt, ubi expressè, tam ipsum mundum; quàm ea, quæ in mundo sunt, fugienda dicit *conjungendo, non contradistinguendo, mundum ab eis, quæ in mundo sunt, quod idem dicit I. Joh. 5. 19. Totus mundus in maligno positus est,* ubi omnes includuntur homines mundani. Non est igitur quod contradistinguat inter mundanos, alios amatores, alios non amatores mundi. Nec est, quod recurat ad *objectum mundi.* Nam loquitur de concupiscentia, quæ est in homine, non in objecto quaerenda.

168. Ha-

168. Hactenus varias exceptionum rimas perreptavimus; placet apposuisse quasdam assertiones Jesuiticas, atque ex iis etiam ipsum refutare conabimur Cardinalem. Notentur hæc contradictiones. *Observatio secundum substantiam operis requirit, ut sic præceptum observetur, ne committatur peccatum.* Bellarminus libro 5. de gratia, & libero arbitrio, capite 6. *Potest servari præceptum secundum substantiam operis etiam cum peccato,* eiusdem libri capite 9. Ergò observatio secundum substantiam operis est cum peccato, & non cum peccato. Conclusio absurda, utraque propositio est Bellarmini.

169. *I I. Observatio secundum substantiam operis non potest esse cum peccato,* libr. 5. cap. 6. *Observatio externi operis, videlicet abstinere manum à rade, à furto, potest esse cum peccato,* libro quinto, capite quarto. Ergò observatio externi operis, non est observatio secundum substantiam operis, quod tamen vult Cardinalis lib. 5. c. 5.

170. *I I I. Majus quiddam est facere bonum morale, quam servare præceptum.* cap. 9. *Atqui homo potest ex viribus nature facere bonum morale.* cap. 9. *Præceptum sine gratia DEI servare nequit.* cap. 5. Ergò homo, ex naturalibus viribus, majus quiddam potest, quam cum gratia Spiritus Sancti. Conclusio absurda.

171. *I V. Homo omnia mandata servare potest,* cap. 5. *in principio. Homo non potest servare omnia mandata.* Ergò potest servare omnia mandata, & non potest servare. Assumptio bis reperitur libro 5. capite 4. sub finem, & libro quinto, capite 5.

172. *V. Homo sine gratia DEI non potest servare præceptum, ut non peccetur.* capite 5. Homo infidelis est sine gratia DEI. Ergò homo infidelis non potest facere bonum opus morale, ut non peccet.

173. Strophis Jesuiticis ita detectis, immota est doctrinæ puritas, quæ sonat in nostris Ecclesiis. Hominis non renati opera,

etiamsi in iudicio hominum bona; tamen in iudicio DE I spiri-
tuali (ob personam, quæ est filius iræ; & ob finem præcepti defi-
cientem, quæ est *charitas*; & denique, ob reliquas boni operis
circumstantias, ut sunt *bona conscientia, fides non ficta, &c.*) esse
immunda, DE O non perfectè placere: sed esse semper cum pec-
cato conjuncta, & tum demum grata; quando homo ex aqua &
spiritu regeneratus, ex spiritu agit, & ex fide, ad gloriam DE I cre-
atoris, secundum novum & interiorem hominem, *non ex volun-
tate viri, sed ex voluntate, & Spiritu DE I natum*, Joh. I. v. 13.

Q V Æ S T I O Q V I N T A.

A N H O M O E X N A T U R A E V I -
R I B V S E T I A M A L I Q U I D C O N F E R R E P O S S I T
ad opus Conversionis?

174. Hominem in statu peccati non posse facere bonum
opus morale absque peccato, demonstravimus. Proinde alte-
ram, & quidem Palmariam cum Pontificiis quæstionem jam ag-
gredimur. Status quæstionis hic est: Annon homo in statu pec-
cati, filius iræ, aliquid, vel minimum etiam, possit conferre ad sui
conversionem: & utrùm ullas (quocunque etiam nomine veni-
ant) voluntas humana carnalis habeat vires operantes, ad actum
conversionis. Nostræ Ecclesiæ negant, in rebus spiritualibus vo-
luntati naturali ullam adesse virtutem, ut potius contumax re-
pugnet, & inimicitia statuatur ad versus DE V M. Hoc tamen ser-
vato, in bonis Politicis habere LIBERTATEM, & in rebus ter-
renis nonnullas vires, quod experientia luculentissimè demon-
strat, & confirmat.

175. Pontificii, quamvis aliàs communiter affirmant, &
ex animo sentiant, *homines habere aliquas vires ad opus conver-
sionis, sed non sufficientes, ideoq; requiri gratiam, qua voluntatis
vires naturales perficiantur*: Bellarminus tamen ab hac opinio-
ne vi-

ne videri vult alienus, lib. 6. de grat. & lib. arb. cap. 9. ubi dicit, non rectè tribui Romana Ecclesia, quod aliquid in spiritualibus voluntas hominis non renati possit. Unde & tales ponit assertiones. Non potest voluntas humana aliquid velle in iis, quæ ad pietatem, & salutem pertinent, sine auxilio gratiæ DEI. Item. Non potest homo ex propriis viribus ad gratiam se disponere.

176. Jesuitam fugitivum, ut protrahamus è latebris (Agite!) arctius nodum quæstionis constringamus, & sit quæstio: Utrum homo nondum renatus, quando excitatur gratia divina præveniente, habeat in se vires aliquas, sive facultatem aliquam DEO assentiendi, cooperandi in motibus, & actionibus spiritualibus? Nos negamus, Bellarminus affirmat. Evidentiæ majoris ergò, insuper & hoc addimus: Mens humana ità per peccatum est obscurata, ut non modò, non percipiat ea, quæ sunt spiritus DEI, sed & ipsi stultitia sit, & voluntas ita inimicitia sit adversus DEVM, ut legi DEI se non submittat, nec subijci possit, hoc est, libera facultas cognoscendi, & volendi res spirituales, est MORTVA, & vires NULLAS habet reliquas, ne minimas etiam ad conversionem salutarem.

177. Bellarminus lib. 6. de grat. & lib. arbit. c. 11. rectè dictum contendit. *Liberum arbitrium in actione credendi, & diligendi attenuatum quidem esse, non tamen extinctum, ac per hoc operari posse opera pietatis, si adjuvetur à gratia.* Item, *DEVS non efficit ipsum velle, sine nobis cooperantibus, consentiendo.* c. 14. Item: *Habet homo ante omnem gratiam potentiam remotam, & imperfectam ad opera pietatis faciendam, ibidem cap. 15.*

178. Missis jam variis GRATIÆ distinctionibus, unicam hanc saltem cautelam præmittimus, de gratia præveniente, eam Bellarminus ità explicat. Vocat internam suasionem, pulsum DEI foris degentis. Nam expressè dicit: *Gratia excitans, seu præveniens nihil est aliud, quàm suasio, quæ non determinat voluntatem, sed inclinât per modum proponentis objecti.* lib. 6. de grat. & lib. arbitrio, cap. 15. Non itaque CONVERSIONEM intelligit,

nec ullam MUTATIONEM subjecti, sed tantum commotionem,
& exuscitationem à somno peccati. lib. 1. c. 2.

179. Est itaque hæc sententia Cardinalis, quam & defendere cupit multis argumentis: *Voluntas humana ante OMNEM GRATIAM, habet potentiam remotam, & imperfectam ad opus conversionis salutaris.* Hanc esse falsam opinionem, & contrariam (quæ negat omnes vires etiam imperfectas) verissimam, jam primum probabimus argumentis firmissimis.

180. I. Quod est mortuum, illud ad vitam, nullam, nec remotam, nec imperfectam habet potentiam. At voluntas hominis est mortua spiritualiter. E. homo, nullam, nec remotam, nec imperfectam habet potentiam ad vitam spiritualem. Propositio est certissima. Nam mors totalis privatio facultatum vitalium, non relinquit aliquas facultates. Assumptio Rom. 6. v. 6. Eph. 2. 1. Coloss. 2. v. 13. *Vos cum MORTVI essetis in delictis, & præputio carnis vestrae.*

181. Ad hoc argumentum, ut videatur aliquid reposuisse Bellarm. & majorem, & minorem concedendo ita dicit: *Ex morte sequitur non posse mortuum suis viribus vitam recuperare, sed non sequitur peccatorem prævenienti gratia excitatum & adjectum, DEO non posse cooperari.*

182. Respondco. Quæstio est, an homo peccator habeat vires, seu potentiam remotam vel imperfectam ad vitam spiritualem. Hoc negamus, & stat nostrum argumentum firmissimè. Quod verò crepat gratiam prævenientem, fumos vendit. Nam voluntas mortua saltem excitata, vel est determinata ad vitam, vel adhuc in morte sua. Atqui per gratiam excitantem, secundum Bellarminum, non est determinata. Ergò voluntas etiam (post gratiam prævenientem) per eam excitata, solummodò est adhuc in morte sua, & non potest cooperari. Assumptionem probo. Quia juxta Bellarminum (ut supra annotavimus) gratia excitans NON determinat voluntatem, sed est saltem motio, FORIS pulsans cor peccatoris.

183. Hoc

183. Hoc figmentum figmento crassiore onerat, vel ornare cupit, & propositionem nostram ita limitat. *Mortuum cadaver, quod nullum vitæ genus retinet, nullo modo cooperatur ad suam vitam, vel sui resurrectionem. At qui non omni vitæ genere homo peccator est mortuus. E. homo peccator potest cooperari ad sui resurrectionem. Assumptionem probat: quia vivunt peccatores vitæ naturali. Proinde non ut mortui poterunt, sed ut vivi, uno genere vitæ cooperari ad suam vivificationem.*

184. Resp. Enormiter impingit Jesuita. Nam propositio illa, vera esset, si de vitis subordinatis (quarum altera in altera fundaretur, mutuaq; & subordinata facultates essent vitales) non v. de contradistinctis, & diversis sermo esset. Quare hoc modo Syllogismum Jesuiticum inverto. Mortuum cadaver, quod nullum vitæ genus retinet tale, ut habeat potentiam ad amissum, & ablatum vitæ genus, illud nullam habet potentiam cooperandi ad vitam amissam. At homo peccator, spiritualiter mortuus, est tale mortuum cadaver spirituale, quod nullum vitæ genus retinuit, in quo vitæ genere esset potentia quædam ad amissum vitæ genus spirituale. E. homo peccator non potest cooperari ad vitam spiritua-lem amissam, & nullam habet potentiam.

185. Propositio probatur. 1. Contradistinctum habet contradistinctas potētias. Ubi nulla potentia, ibi nulla operatio. Assumptio patet. Nam vitæ genus spirituale, & carnale non sunt subordinata, sed contradistincta, ut opponitur vita carnalis spirituali, Joh. 1. 3. *Non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, sed ex DEO nati sunt.* 2. Sic quoq; non esset regeneratio, si una vita, & præfertim spiritualis, ab altera dependeret. 3. Carnalis vita per vitam spiritualem destruitur. 4. Tandem sequeretur & hoc absurdum: Actio, potentia, & vitæ naturalis, est quoq; naturalis. At Conversio est operatio, ex potentia vitæ carnalis (ad sui conversionem, seu ad vitam spiritualem) vitæ, & potentia naturalis, *ex sententia adversarii.* E. Conversio erit actio naturalis, & vita spiritualis, naturalis, quod absurdum.

186. II. Argum. Quod est opus solius DEI, & ad quod cogitandum operandumque nulla planè est (*inavórys*) habitudo in voluntate, & mente humana, ad id non potest esse imperfecta, vel remota potentia. At conversio salutaris est opus solius DEI. E, in homine ad conversionem nulla potest esse, nec remota, nec imperfecta potentia ad actus spirituales. Propositio manifesta: Nam ubi omnis negatur hominis potestas, ibi quædam non admittitur. Assumptio probatur multis, & clarissimis Scripturæ dictis. Phil. 2. v. 13. *DEVS operatur in nobis VELLE, & perficere.* Ezech. 36. 26. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.* Psal. 51. v. 12. *Cor mundum crea in me DEVS.* & 2. Cor. 3. 5.

187. Excipit Bellarminus, & ex vocula SUFFICIENTIÆ quandam potentiam, & virtutem ad actiones spirituales ita elicere fatagit. *Absurdum est de eo, in qua nulla planè potentia est, dicere, non sufficere ad actum aliquem. At de infidelibus dicitur, quòd non sufficiant. E. absurdum, quòd infideles nullam planè habeant potentiam ad res spirituales.*

188. Respondeo L. Vanissimum esse hoc commentum, vel Apostoli verba clarissima oculariter demonstrant, quando directè opponitur, non ex NOBIS, sed ex DEO. 2. Omnis error in vocula SUFFICIENTIÆ latet (*inavòs & inavórys*) quam Bellarminus accipit pro eo, quod aliquas vires habet, sed non tantas, quantæ requiruntur. Hanc autem significationem vocibus Apostolicis contra omnem planè scopum attribui, pro palàm est; quum expressè hîc instituat OPPOSITIONEM inter hominem, & DEVM; non DISTRIBUTIONEM perfecti, & imperfecti. Et esto! Alicubi in tali significatione reperiri voces (*inavòs & inavórys*) tamen hoc in loco ex contextu talis sensus distributionis excluditur. Nam negato omni, etiam minimum negatur. At qui ex nobis negatur omne, quâ ex nobis, & omnia solùm ex DEO, & tantùm. E. non aliquid ex nobis, sic namque non omne esset ex DEO.

189. Rectissimè igitur tenebimus hunc sensum: Non sumus

mus idonei vel apti, & omnis nostra aptitudo ex DEO. In hac significatione, qua *inavós* sumitur pro idoneo, & apto, & *inavóτης* pro aptitudine, & dignitate, reperitur, & est omnino in usu. Matt. 3. 11. Matt. 8. 8. Luc. 3. 16. Luc. 7. 6. 1. Cor. 15. 9. *Non sum inavós vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam DEI.* 2. Cor. 2. 16. & hoc ipso in loco, v. 6. *Qui idoneos nos fecit ministros inavóσεν ἡμᾶς Δι' αὐτόν.* Applica huc explicationem Cardinalis, & erumpet hæc Propositio. Habuimus quidem aliquas vires ad ministerium Novi Testamenti, sed non tantas, quantæ requiruntur. Quis non dixerit absurdam talem assertionem; naturalem esse in nobis ad opera ministerii potestatem. Nam sunt opera creatoris sanctissima, ad quæ ex nature viribus in creatura, nulla potest esse potestas.

190. III. Qui nihil potest in opere conversionis, ille non potest aliquid. At homo peccator ante regenerationem, in spiritualibus NIHILO potest, & nullam habet potentiam ad actum conversionis. Ergò homo peccator ante regenerationem non potest aliquid, nec habet aliquam, nec imperfectam potentiam, ad opus conversionis salutare. Propositio est evidentissima. Nam aliquid, & nihil contradictoriè oppositi sunt termini. Assumptio clara est ex dictis Joh. 15. 5. *Sine me NIHILO potestis facere.* Hoc dictum ipse Bellarminus ita explicat, *ut sonat nostra assumptio*, lib. 5. de gratia, & lib. arbitrio, cap. 10. in responsione ad argumentum nonum. Item: Heb. 11. 6. *Impossibile est placere DEO sine fide.*

191. Fundamenta fidei jecimus validissima; pro more pergendum nobis est ad argumenta Bellarmini opposita. Quod ut fiat rectius, hæc excludimus quæstiones alienas. 1. An homo habeat quasdam voluntatis vires Physicas? nemo negat. 2. An homo habeat quasdam virtutes voluntatis Ethicas, neque hoc in politicis rebus humane rationi subiectis, unquam negavimus; quin potius contra Calvinianos libertatem, & liberum arbitrium in his externis defendimus. 3. An homo plus habeat virium,

K

quàm

quàm lapis aut brutum? Hoc quis negabit? nisi truncus. Aptitudinem namque in homine recipiendi operationes DEI astruximus, quæ habitudo, nec in lapide, nec in bruto poni debet, vel potest. Ex aptitudine autem hac PASSIVA, quomodo ACTIVAM potentiam quisquam colligere possit, profecto omnis cordatus mirabitur! & ridebit. Hinc elucet, quo sensu, pio & sano, Lutherus dixerit, voluntatem humanam in actu conversionis non habere se activè, sed passivè.

192. Quò minùs autem error committi possit, quilibet
 1. Assertionem, quam Bellarminus suis argumentis probare, & confirmare nititur, in omnibus & singulis membris diligenter observet. 2. Simulac verum statum quæstionis supra positum, nec patiaturs confundi statum humanæ naturæ, *secundum*, cum statu *tertio*, qui est reparationis, & renovationis. Nam in statu secundo *corruptionis*, negamus omnem omnino cooperationem in operibus ad salutem. In statu verò tertio *restorationis*, aliquam cooperationem concedimus cum Scripturis.

193. Assertio Bellarmini hæc est, *DEO se ad vitam revocanti hominem peccatorem cooperari*, libr. 6. cap. 13. *Et consentire ad voluntatem pertinere dicimus, vocationem quidem non esse in nostra voluntate, sed CONSENSIONEM esse nostre voluntatis*, cap. 11. Argumenta ex testimoniis redigit ad certas classes.

194. I. CLASSIS est testimoniorum Scripturæ, in quibus homines dicuntur, in ipsis operibus pietatis *operarii, edificatores, plantatores, rigatores, cooperatores, & coadjutores DEI*, unde ita colligit Jesuita: *Qui vocantur cooperatores, & coadjutores DEI in spiritualibus, illi non tantum ducuntur ut instrumenta, sed propriè agunt per liberum arbitrium. Atqui homines vocantur cooperatores, & coadjutores DEI in spiritualibus. Ergò non ut instrumenta passivè ducuntur, sed propriè agunt per liberum arbitrium in spiri-*
tuali-

tualibus. Assumptionem probat dictis Matth. 20. vers. 8. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* 1. Corinth. 3. vers. 6. *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed dedit DEVS incrementum;* & vers. 8. *Unusquisq; autem propriam mercedem accipiet: DEI enim sumus cooperatores.*

195. Respondeo ad propositionem, distinguendo: alius est cooperator, & coadjutor ex se, suisque viribus: alius ex donata gratia divina. Quæstio autem est de cooperario, cuiusque libero arbitrio ex nature viribus, non quatenus per Christum liberatum est. Proinde ita limitanda erit propositio, si stare debeat. Qui homines, quâ tales, vocantur cooperatores in spiritualibus, habent liberum arbitrium, & habent se activè. Atqui quidam homines vocantur cooperatores in spiritualibus, non quâ homines, sed quâ gratia donati sunt. E. homines, quâ tales, ex nature viribus, non habent se activè, nec liberum arbitrium. Propositio est verissima. Quicquid dicitur de re, suo respectu dicitur. Assumptio certissima. 1. ex verbis Paulinis 1. Corinth. 3. vers. 7. *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, DEVS:* & vers. 10. *secundum gratiam, que data est mihi. Manet itaq; distinctio: alia naturalis: alia gratiosa virtus.*

196. Assumptionis probationes sunt inconvenienter allata, quia falsum subjectum posuit. Debuisset ponere (homo infidelis, non vocatus, ante regenerationem) pro subjecto: maluit cum generali voce hominis elabi: & quæso, quantum absurdum sequeretur? Omnes homines infideles per naturam esse ministros DEI, & plantatores. Ineptius & stolidius quid dici posset? Quare retinebimus propositionem Jesuitæ, & erit Syllogismus, vel planè absurdus, vel huc non pertinens. Qui vocantur cooperatores DEI in spiritualibus, ii habent liberum arbitrium agendi in spiritualibus. At homines infideles vocantur cooperarii, vel sic: Non homines infideles, sed renati vocantur cooperarii. Ergò homines infideles sunt

cooperarii, & ministri, & habent liberum arbitrium in spiritualibus, quod absurdum, vel homines renati habent liberum agendi arbitrium, quod concedimus in statu secundo. Porro dicuntur homines cooperarii secundum gratiam DE I, quæ data est, 1. Corinth. 3. v. 10. Atqui hominibus infidelibus non data est gratia. Ergo infideles non sunt, nec vocantur cooperarii. His ita dilutis, & præsuppositis, quid ex vocibus SVVM & COADIVTORES Bellarminus concludere possit, non video.

197. II. Argumentum primæ CLASSIS testimoniorum ex loco Rom. 8. 28. diligentibus Dominum omnia cooperantur in bonum. *Ubi DEVS cooperatur, ibi non solus operatur, sed & homines operantur. At DEVS cooperatur diligentibus se in bonum. Ergo non DEVS solus operatur, sed & homines sunt cooperarii.* Respondeo breviter, impertinenter huc detorquet dictum illud Bellarminus, quod enim de cruce, miseriis & calamitatibus pronuntiavit Apostolus, id ineptissimè Cardinalis, ad DEVVM applicat. Deinde, ex textu liquidò constat, quod de fidelibus loquatur. Dicit enim: *Diligentibus Dominum his, qui secundum propositum vocati sunt, omnia cooperantur in bonum,* Rom. 8. v. 28. Atqui infideles ante conversionem, non diligunt DEVVM, nec sunt vocati secundum propositum. E. Infidelibus DEVVS non cooperatur, & infideles non sunt cooperarii.

198. SECUNDA CLASSIS testimoniorum, quæ imperant opera pietatis, & ipsam etiam conversionem ad DEVVM. Ex his tale extruit, & proponit argumentum: *Cuicunque DEVS opera imperat, is habet arbitrii libertatem in operibus præstandis. At omnibus hominibus DEVS imperat opera spiritualia, & conversionem. E. Omnes homines etiam non renati habent arbitrii libertatem in spiritualibus.* Propositionem confirmaturus Jesuita exemplum introducit hoc: *Nemo imperat, aut suadet homini, ut velit esse beatus aut miser, nisi quia novit, non posse hominem mente, & ratione præditum, non amare beatitudinem. Præcepta igitur, & suasiones non solam rationem, sed libertatem etiam in homi-*

hominibus esse demonstrant. Assumptionem probat itidem dictis
Scripturæ aliquot, Zachar. i. v. 3. *Convertimini ad me, & ego con-
vertar ad vos.* Joel. 2. 12. *Convertimini ad me in toto corde vestro.*
Jer. 3. 12. Ezech. 1. 8. 32. Esā. 1. 16.

199. Propositio, quæ est à mandato ad posse, in scholis, &
foro Theologico, non est sana, sed Pelagiana, teste Augustino, li-
bro de grat. & lib. arbitrio, ad Valentinum, cap. 16. *Magnum
aliquid se scire Pelagiani putant, quando dicunt, non juberet DE-
VS, nisi sciret ab hominibus posse perfici.* Respondemus itaque ad
exemplum allatum Bellarm. ex eodem Augustino, DEVS jubet
aliqua, quæ non possumus, ut noverimus, quæ ab ipso petere de-
beamus. Porro, contra 2. Epistolas Pelagii, lib. 2. c. 10. *Nihil in
Scripturis sanctis à DEO video, juberi homini, propter liberum
arbitrium, quod non inveniatur, vel dari ab eius bonitate, vel
posci propter adiutorium gratiæ demonstrandum.* Quare non ab-
solutè sequitur: Lex divina præcipitur servanda homini. E. homo
etiam non renatus legem DEI implere, & servare potest. Hoc
namque ipse Bellarm. pernegat lib. 5. de gratia, & libero arbitrio,
capite 6.

200. Ad testimonia Scripturæ in specie. 1. Ad dicta ex
Zachar. i. v. 3. Joel. 2. 12. Jer. 3. 12. & c. Loquuntur hæc dicta de ho-
minibus renatis, quæstio est de non renatis. Nam populum su-
um alloquitur DEVS per Prophetam, unde addit v. 4. *Ne fitis, si-
cut patres vestri, ad quos clamabant Prophetae priores.* Deinde,
exigunt hæc dicta in genere (ut & consimilia) & requirunt ab
homine externam obedientiam, & disciplinam, illum nimirum
ordinem, per quem mediante Verbo, & Sacramentis, DEVS o-
peratur. Et profectò, illud maximæ gratiæ est, quod DEVS au-
ditum, externum etiam verbi divini, ita ordinavit, ut pro sua im-
mensa misericordia in homine, non pertinaciter reluctante, &
contra omnem conscientiæ stimulum repugnante, operari ve-
lit. Habent hæc, & similia præcepta hunc quoque usum pretio-
sissimum prohibendi, & præcavendi, nè homines Spiritui San-

cto operanti, & convertenti obicem ponant, & obvertant, vel malitiosè externam quoque pædagogiam negligentes, vel eâ disciplinâ media DE I contemnendo, & illudendo, abutentes.

201. Tertia CLASSIS testimoniorum, quæ docent nos à DEO juvari in operibus pietatis, ex quibus ita argumentatur Bellarminus. *Is juvari propriè dicendus est, qui simul laborat in agendo. At homines dicuntur juvari à DEO. E. homines cooperantur DEO.* Assumptionem probat ex Psalmo 69. I. *DEVS in adiutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.* Rom. 8. 26. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram, nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

202. Respondemus: Est confusio status in assumptionis subiecto. Quaritur enim, non de hominibus renatis, qui acceperunt spiritum adoptionis, Rom. 8. 15. Gratia & prectum, Zach. 12. v. 10. Hic namque est is spiritus, de quo dicit Apostolus, Gal. 4. 6. *Misit DEVS spiritum filii sui in corda vestra, clamantem, Abba Pater, in quo spiritu obfignati estis in diem redemptionis,* Ephes. 4. v. 10. De talibus hominibus, quos filius DE I liberavit, & non amplius dicit servos, sed amicos. Apostolus hoc ipso in loco Rom. 8. v. 26. & nos omninò sentimus, quod agant, & operentur. Verùm in hoc cardo vertitur. An homo infidelis, & servus peccati agat, quod nos negamus? Assumptionis itaq; subiectum debebat esse tale: At homines infideles dicuntur juvari, quam assertionem ista allata testimonia non probant. Cùm omnia loquantur de hominibus renatis. In prioribus de se loquitur ipse David. In posterioribus de se, & omnibus filiis DE I, liberatis à servitute, non servis, loquitur Apostolus.

203. Quarta CLASSIS testimoniorum, quæ docent hominem à DEO vocatum posse non venire, ex quibus ita argumentatur Cardinalis. *Qui potest vocatus ad DEVM non venire, & venire, is habet liberum arbitrium ad opera, ad quæ vocatur. At qui homines infideles possunt non venire, & venire. E. homines habent arbitrium liberum ad opera pietatis eligenda.* Assumptio-

nem probat. Prov. 1. 24. *Vocavi, & renuistis.* Matt. 23. 37. *Volui congregare filios tuos, & noluisti* Johan. 6. 68. *Vultis & vos abire?* Act. 7. 51. Apoc. 3. 20.

204. Respondeo ad propositionem, eam procedere ex falso principio. Nam ex repugnantia viribus, & libertate in malis spiritualibus, colligere etiam arbitrii libertatem in bonis, in hac nature corruptione, quis non novit absolum? Est itaq; nostra sententia, hominem habere liberum arbitrium in malis, h. e. sponte & non coacte peccare & resistere Sp. S. sed hoc est potius *SERVVM ARBITRIVM*. Est namq; talis homo servus peccati, juxta id, quod scriptum est Joh. 8. 32. Deinde, Sophistam agit Jesuita, quando libertatem ex utroq; opposito venire posse, & non venire posse (diverso tamē respectu oppositis terminis sumptis) evincere cupit. Nam per gratiam venire potest (ut ipse addit) h. e. habet talem naturam, quæ conversionis capax est, & ita venit ad Christum, quando Sp. S. convertit corda, & Pater trahit hominē. *Nam omnis, qui audivit, & didicit, venit ad me, & nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum,* Joh. 6. 43. & seq. Quare hunc in modum limitanda est maior, ut oppositio terminorum sit legitima. Is habet liberum arbitrium ad conversionis opus, qui potest ex nature virib⁹ ad *DEVM* venire, & non venire. At homo non reatus, non potest ex nature virib. ad *DEVM* venire, potest tamen non venire, seu resistere. E. homo non reatus non habet liberum arbitrium ad conversionem salutarem.

205. Ad assumptionem, notandum. Hominem posse sponte & voluntarie resistere, & repugnare Sp. S. adeo quidem, ut nec velit, nec possit Sp. S. operari conversionem, in tantum dicimus, inquantū talis repugnantia sit denegatio externe discipline, in qua homo habet libertatem, quam præstare potest, & *DEV* s hanc etiam ex gratia ordinavit: ex qua ordinatione, licet aliàs ex se, & per se nihil conferat ad opus conversionis, hoc habet, ut mediante hac externa pædagogia, conversionis opus, promoveatur. Ex libertate tamen actionum externarum, internarum & spiritualium actionum libertas malè colligitur.

206. Hæc sunt argumenta Bellarmini ex Scripturis petita. Quanquam autem Jesuita, aliàs Pelagianus videri nolit, tamen eadem argumenta, quæ olim Pelagiani, eodem fine cum illis, contra veritatem proponit ex ratione, & quidem remittit lectorem ad rationes ad absurdum deducentes, in præced. lib. 5. cap. 14. ubi inveniuntur hæc.

207. I. *Peccatum aut est necessarium, aut voluntarium. Si est necessarium, non est peccatum. Si est voluntarium, vitari potest. Et proinde homo est liberi arbitrii in moralibus, quippe qui potest peccare, & non peccare.*

208. Respondeo. 1. Necessarium, vel absolute est tale, vel ex hypothesi. Illud rectè opponitur contingenti, & voluntario. At hoc quidem per se contingens est: Posita autem certa *ὑποθέσει*, est necessarium. Verbi gratia. Contingens est hominem deambulare. Posita autem hac *ὑποθέσει*, quod ambulet in actu, jam necessariò ambulat, necessitate data *ὑποθέσεως*. Parili ratione hominem peccare contingens est, respectu humanæ naturæ absolute. Verùm jam posita corrupta natura, ex hac hypothesi, prave naturæ, in statu peccati, homo non potest non peccare, & necessariò peccat, & tamen spontè peccat, & voluntariè peccat, ut ebriosus in bibendo voluntariè peccat, & tamen posito hoc habitu ebrietatis, vel intemperantiæ, ex hac hypothesi necessariò peccat. Quare mala fit oppositio necessarii, & voluntarii, nisi addatur necessariò, absolute, & simpliciter. Non igitur sequitur, si est necessariū, non est peccatum, ut nec illud, si voluntarium, igitur vitari potest. Nam cogitationes prave sunt voluntariæ, vitari tamen nequeunt in hac corrupta natura. Et peccatum originale est necessariò in infantibus, quod quando negat, esse propriè dictum peccatum, Bellarminus, nos adeò non credimus, ut vel hoc argumento contrarium probemus. Mors est stipendium peccati propriè dicti. At infantes mortem patiuntur. Ergò infantes peccatum habent propriè dictum. Propositio Rom. 6. ult. Assumptio per se patet.

209. II. Ar-

209. II. Argumentum ex ratione: *Ubi non est libertas arbitrii, ibi nec pœna, nec præmii erit locus.* Vel: *Ubi est pœna, & præmii locus, ibi est libertas arbitrii.* Atqui in homine est pœna, & præmii locus. Ergò in homine est libertas arbitrii.

210. Respondeo. Propositio est limitanda: Ubi est libertas arbitrii, ibi est æqualis ratio præmii, & pœnæ (nam non valet argumentatio ex terminis illegitimè oppositis.) Atqui in homine non est æqualis ratio præmii, & pœnæ in spiritualibus. Ergò in spiritualibus in homine nulla est libertas arbitrii. Propositio est manifesta. Nam libertas respicit utrumque, si itaque magis ad unum, quàm ad alterum oppositorum est determinata potentia, non dicitur libera. Assumptionem probo, quia in spiritualibus omninò ratio, & locus est pœnarum, sed non præmii; quia homo est debitor DEI, Rom. 8. v. 12. Fratres, sumus debitores, &c. & v. 18. Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam. Christus expressè hoc docet Luc. 17. v. 10. Si omnia feceritis, dicite, inutiles servi sumus. Concedimus itaque assumptionem, si loquatur de libertate in Politicis: & sic est ἐτεροζήτησις. Nam agimus nos de spiritualibus præmiis.

211. III. Argumentum. Si non est libertas arbitrii in hominibus, vel omnes æque mali, vel omnes æque boni sunt. At non omnes æque mali, nec omnes æque boni sunt. Ergò est libertas arbitrii in spiritualibus. Assumptio probatur: Quia alii aliis meliores, aliis peiores.

212. Propositio: Si addatur (in rebus Politicis) admitti potest, & sic assumptio simul stare potest. Atqui nos agimus de libertate spirituali. De libertate verò, & malitia, seu bonitate spirituali falsissima est Assumptio. Nam spiritualiter omnes homines æque sunt mali, in quantum nati sunt ex voluntate viri, adeò quidem, ut omnes eidem morti subjecti sint. Rom. 5. v. 12. *In omnes homines mors pertransit, & eandem peccati, & malitie pœnam communem habent*, ut ibidem v. 18. dicit Apostolus: *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem.* Et huc usq;

nulla est differentia, teste eodem Apostolo, Rom. 2. 9. *Ira, & indignatio in omnem animam hominis operantis malum: Judæi & Græci. Non est enim ὁμοιωμένη ψίχα apud DEVM.* Rom. 3. 9. Demonstravimus (inquit Paulus) Judæos & Græcos omnes sub peccato esse, quia non est justus quisquam, ne unus quidem. Manet itaque omnes esse spiritualiter miseros, & æque malos, quamdiu bonitatem spiritualem, ex naturæ viribus, quis metiri velit. Alia a. ratio est hominis post conversionem: in his hominibus discrimen notū est. Renati, boni, ex gratia donata, non renati, mali.

213. Ad axioma illud (quod hîc producit Jesuita) *Electio divina, ut homines faciat bonos, prærequirit in hominibus libertatem arbitrii*, respondeo: hoc effatum in schola Spiritus Sancti est falsissimum. Quod ut pateat clariùs, perpendat pia mens, vocem Salvatoris Johan. 8. 36. *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* Atqui filius DEI, convertendo, donando gratiam Spiritus Sancti, qui accendit fidem, qua homo apprehendit, & applicat sibi, perfectissimum meritum Jesu Christi, liberat homines. Ergò ante conversionem, & gratiæ donationem non fuerunt liberi. Huc etiam pertinent testimonia Rom. 8. v. 29. & seq. Rom. 9. v. 11. & Eph. 1. v. 4. Quare malè dicitur, prærequiri libertatem ante fidem seu conversionem ex malo in bonum, quin potiùs firmiter tenendum, virtute informationis Christi, ipsam libertatem sequi fidem, ut effectus sequitur causam suam. *Sic Augustin. lib. 1. de correct. grat. cap. 8. Voluntas humana non libertate consequitur gratiam, sed gratiâ libertatem.* Et lib. de spiritu & gratia, cap. 30. *Per gratiam sanatio animæ est à vitio peccati; per animæ sanitatem libertas arbitrii.*

214. IV. *Sublatâ libertate arbitrii, etiam tolluntur objur-gationes, cohortationes, & consilia. Atqui consequens absurdum. Ergò & antecedens. Ratio consequentia. Quorsum enim ob-jurgationes? Si non aliter possunt homines facere, quàm faciunt.*

215. Resp. I. Malè instituitur collectio in Theologico foro à præcepto

cepto ad posse, ut supra demonstravimus. Unde & piè, & eruditè disputat Divus Augustinus libro de spiritu & litera; *DEVM non metiri sua precepta viribus humanis, quales jam sunt post lapsum, sed quales erant in justitia originali.* 2. Ipsam quoque probationem (quam hîc affert Jesuita) connexionis in majore Divus Augustinus rejicit, substituendo alium, eumque utilissimum monstrando adhortationum, & objurgationum usum, finemque; quando sic loquitur de libero arbitrio ad Valentinum, cap. 16. contra Pelagianos. *Ideo jubet DEVS ea, quæ non possumus, ut noverimus, quæ ab eo petere debeamus.* Est enim omninò præclarus objurgationum finis, ut nostram imbecillitatem agnoscamus, juxta dicta Apostolica Rom. 3. v. 30. Galat. 3. vers. 19. *Lex propter transgressores posita est, donec veniat semen, quod promissum est.* Sic enim per legem adducimur ad Christum, ut nimirum gratiam DE I imploremus, & quæramus Medicum in nostro hoc peccati morbo. Gal. 3. 24.

216. Hæc omnia, ut fiant illustriora, diligenter observari debet usus Scripturarum. Quippe Spiritus Sanctus in Scripturis ea, quæ ab hominibus in lege requiruntur, aliis in locis ipsi DEO attribuit, & solummodò accepta refert. Hinc illæ frequentes PHRASIVM PERMVTATIONES, ut Zach. 1. 2. *CONVERTIMINI ad me, & ego convertar ad vos.* Jer. 31. vers. 18. *CONVERTE me, & ego convertar,* quia tu Dominus DEVS meus, & (versu 19.) *Postquam enim CONVERTISTI ME, egi penitentiam,* Deuter. 30. vers. 6. *CIRCUMCIDET Dominus DEVS tuus cor tuum, ut diligas Dominum DEVM tuum.* Ezech. 18. 22. Item Ezech. 36. 26. *Ps. 51. 12. Eph. 4. 23.*

217. V. *Absurdum est non peccare eos, qui nolunt credere in Christum, aut nolunt converti à peccatis. Atqui homines, qui non habent liberum arbitrium, non possunt peccare. Ergò absurdum est non renat non habere eos liberum arbitrium.* Bellarminus lib. 6. de lib. arbitrio, cap. 12.

218. Respondeo, ad assumptionem per inficiationem. Est namque mala definitio peccati, quæ ex libero arbitrio negato tantum extruitur. Propriè itaque ex usu Scripturæ peccatum est (*ἀμαρτία ἐστὶν ἀνομία*) defectus à lege DEI. Ubi cunque igitur homo recedit à lege, & mandato DEI, peccat. At qui homo, licet non habeat liberum arbitrium, in statu peccati recedit à lege DEI. Ergò homo in statu peccati peccat. Quapropter enormiter errat Cardinalis noster, dum saltem peccatum ex ingenio humano satis crasse iudicat. Nam longè aliud est peccatum in Scriptura, & Theologia: aliud in Philosophia, quod semper esse debet præreticum.

219. His argumentis Bellarminianis adjiciemus quoque exceptiones, quibus rationes clarissimas orthodoxæ fidei onerare voluit, easque ad eandem limam verbi divini revocabimus. Habentur hæ exceptiones lib. 6. de grat. & lib. arb. c. 13. Ad locum Ezech. 36. 26. Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis. Excipit Jesuita *liberum arbitrium, non est cor lapideum, neq. carneum, sed vis quadam media, quæ formam lapidis, hoc est, peccati duritiem, & formam carnis, id est, gratiæ teneritudinem, recipere potest.*

220. Respondeo: ipsa voluntas humana dicitur lapidea, non quidem eo modo, quod nullam planè habeat capacitatem, seu potentiam recipiendi passivam, ut, lapis: sed quod tam parùm ad sui conversionem agat, quàm lapis ad sui immutationem, imò, ut lapis ob duritiem habet vim resistendi, ita quoque voluntas humana est inimicitia adversus DEVM, & repugnat. Rom. 8. 7. Accepto autem id, quod subjungit Bellarminus, *voluntatem, quando propter peccatum, dicatur cor lapideum, non habere ex se potentiam, qua fiat carneum; & in eo similitudinem locum habere, quòd, sicut lapis ex se non habet, ut cooperetur, si fortè convertatur in carnem: sic etiam LIBERVM ARBITRIVM ex se non habet, ut cooperetur ad sui ipsius conversionem seu liberatio-*

ratio-

tionem. Quod verò addit: *Posse ante conversionem, recipere potentiam cooperandi per gratiam prevenientem*, nunquam probatum faciet, quia ex sententia Bellarmini (ut supra adduximus) *gratia preveniens non determinat voluntatem*. Ergò manet, quæ antea fuit. Stat itaque adhuc argumenti firmitas. Ut cor lapideum non habet potentiam, etiam remotam, & imperfectam, cooperandi, ad suimet immutationem in carneum; ita nec voluntas habet potentiam remotam agendi ad conversionem salutarem. Atqui lapis non habet potentiam remotam ad carnem. E. nec voluntas habebit aliquam, seu remotam potentiam ad actum conversionis.

221. Ad argumentum ex Psal. 51.12. Cor mundum crea in me DEVS, & spiritum rectum innova in visceribus meis, excipit Cardinalis. *Cor mundum creari, nihil aliud est, nisi cor ipsum mundari, atque purgari: quia non cordis substantia creatur, sed mundicies efficitur.*

222. Respondeo. Hoc ipsum volumus, quod ipsa mundicies ita efficiatur à solo DEO, ut creatio est solius DEI. Permanet itaque argumenti hujus vis inconcussa. In creatione subjectum, quod creatur, nullam habet potentiam etiam remotam, ad formam creatam (aliàs esset generatio.) Atqui voluntatis sanitas in conversione creatur. Ergò voluntas ad sanitatem eam, nullam habet potentiam. Quæ hic inserit Jesuita *de accepto semine divine gratiæ, quod cor post illud gratiæ semen acceptum cooperari possit ad pietatis opera germinanda*. Sanè, non carent dolo hæc verba, nam hominem renatum post conversionem habere potentiam, & vires cooperandi ad conversionis fructus, nos minimè negamus.

223. Ad argumentum ex Psal. 99.2. Ipse fecit nos, & non ipsi nos, regerit, loqui Psalmistam de creatione prima, quæ ad omnes homines pertinet. *Simul autem Davidem adhortari ipsos sanctos, ut pro hoc beneficio DEO gratias agant, & ideo addi in Psalmo, populus eius, & oves pascuæ eius, &c.*

224. Respondeo. Posito, non simpliciter excludi primam creationem, maximè tamen de regeneratione, & vocatione ad Ecclesiam in peculium suum, agit Propheta. Quod hac argumentatione confirmo. Perquam creationem DE I, homines in hac vita, post lapsum, vocantur populus DE I, & oves pascuæ eius, de ea creatione loquitur Psalmus hic. Atqui per regenerationem homines dicuntur nunc populus DE I, & per adoptionem oves pascuæ eius. E. Psalmus loquitur de regeneratione, & adoptione in populum DE I.

225. Excipit secundo, concedendo, esse sermonem hoc in loco de regeneratione: sed tamen, *ut creat homines justos infundendo habitum charitatis (ut ipse loquitur) respectu termini ipsius justificationis; ita respectu ipsius dispositionis ad justificationem, ipsi nos facimus.*

226. Respondeo. Falsissima hæc est glossa, utpote quæ directè contradicit Spiritui Sancto. Nam apertè & clarissimè dicit Psalter. *Ipsè fecit nos, & non ipsi nos.* Jesuita dicit, ipsi facimus nos. Probatio hujus suæ glossæ consimiliter inconueniens est, ex Ezech. 18. v. 17. *Impius animam suam vivificabit.* Quæ verba ita explicat Jesuita: Impius seipsum faciet respectu dispositionis ad justificationem. Corruptela hæc est pessima, & Scripturæ contraria Johan. 15. v. 5. *Sine me nihil potestis facere: & vers. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum adferatis.* Dictum Prophetæ Ezechielis quod attinet, includit, & subintelligit certum ordinem, quo impius animam suam salvare possit, nimirum si destiterit à peccatis, nec Spiritui Sancto pertinaciter repugnaverit, & externam pædagogiam, adhibuerit, per quæ externa operari conversionem DE O placuit ex mera gratia.

227. Ad argum. ex Johan. 6. 45. Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me, excipit: *discere est persuaderi, & credere. Qui autem persuasus est, non potest non venire in sensu composito; tamen absolutè potest non venire, & non discere, nec persuaderi.*

228. Re-

228. Respondeo. Nihil planè respondet Jesuita. Et quidem explicatio posset admitti, quando vocem discere per credere vel persuaderi exprimit, nisi dolosè loqueretur. Nam per persuaderi non ille intelligit, fide salutari credere, immutari voluntatem humanam: sed monstrato objecto, per internam suasionem, quæ habet quandam potentiam insitam, & dispositam, credere, ut libro 1. de gratia & libero arbitrio sæpiùs hac phrasi utitur.

229. Ad argum. Ex Phil. 2. 13. [DEVS est, qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate] regerit Bellarm. *Cùm DEVS operatur in nobis velle, non iuvat solùm, ut possimus velle, sed excitat, & iuvat, ut re ipsa velimus. Proinde, non facit hoc sine nobis, alioquin non diceret ibidem Apostolus, cum timore, & tremore salutem vestram operamini.*

230. Respondeo. Contorta hæc explicatio est, qua temerè Jesuita, pro voce operari, subaccipit, & admiscet suum iuvare. Quæ fit evidentiâ huius textus, patet. Nam, quod DEVS operatur, id non homo, (quando DEVS & homo opponuntur.) Atqui DEVS operatur velle; & hîc, homo, & DEVS opponuntur. E. DEVS operatur velle, & non homo. Porrò ex dicto loco, operamini vestram salutem, nihil omninò contra orthodoxam sententiam concludi potest. Nam alloquitur Apostolus non infideles, sed renatos, charissimos suos, quorum obedientiam versu præcedenti prædicat, & hortatur, ut in pietate perseverent, & gratiam ità conservando, salutem operentur. Sunt namq; hi ipsi, de quib. c. 1. huius Epist. v. 6. dicit. *Gratias ago DEO in omni memoria vestri. Confidens in hoc ipsum, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usq; in diem Jesu Christi.*

231. Plures, quas producat Jesuita exceptiones, vix habebit, vel ex tales erunt, quales omninò in præcedentib; discussæ fuère. Restat in hac quæstione, ut ex hypothefib; & assertionib; propriis Jesuitam refutemus, tum etiam luculenter deducamus Bellarm. esse Pelagianum; quum tam constanter & operosè, hunc errorem, maximè decantatum, à se remove non erubescat.

232. *I. Liberum arbitrium hominis non habet ex se potestatem ullam, ad actus pietatis*, lib. 6. de lib. arbit. c. 13. *At qui liberum arbitrium est libera potestas eligendi*. Ergò hominis non renati liberum arbitrium ad actus pietatis, non est liberum arbitrium. Assumptio est ipsius Bellarmini lib. 3. c. 3. & quidem liberi arbitrii ipsa definitio, seu genus.

233. *II. Conversio semper est in potestate liberi arbitrii (addit) id dicitur in potestate, quod adest, quando volumus, & abest, quando nolumus*. lib. 6. c. 15. *At qui liberum arbitrium non habet ullam ex se potestatem ad actus pietatis*. Ergò Conversio non est actus pietatis. Conclusio absurda, præmissæ Bellarmini.

234. *III. Hereticum est, posse hominem consentire prædicationi absq; illuminatione Spiritus Sancti*. Bellarm. lib. 6. de grat. & lib. arbit. cap. 15. sent. 4. *At qui conversio est semper in potestate liberi arbitrii*. Ergò in conversione non est consensu, seu non consentit homo prædicationi. Quod absurdum. Si enim non potest consentire, multò minùs poterit conversionem habere in sua potestate.

235. *IV. Gratia præveniens præparat voluntatem, & confert potentiam proximam, & perficit*, lib. 6. c. 15. Quæcunque gratia (ex sententia Bellarmini) non determinat voluntatem, illa: 1. nec ex nolente facit volentem. 2. nec præparat voluntatem. 3. nec proximam potentiam ad actus pietatis confert. 4. nec perficit, nec impellit voluntatem. Atqui gratia præveniens, seu excitans (ex sententia Bellarmini) est duntaxat suasio, quæ non determinat voluntatem, lib. 6. c. 15. sent. 8. E. Gratia præveniens nec ex nolente facit volentem, nec confert potentiam proximam, nec perficit.

236. *V. Homo ante omnem gratiam, habet liberum arbitrium, ad opera pietatis, & supernaturalia*. lib. 6. cap. 15. sent. 1. *Si quis dixerit hominem sine præveniente etiam gratia Spiritus Sancti credere, sperare, & pænitere posse, anathema sit*, ibidem. sententia quarta ex Concilio Trident. Can. 3. allegat. *At qui homo an-*

mo ante omnem gratiam habet liberum arbitrium ad opera pietatis, dicit Bellarminus: Ergò anathema, &c.

237. VI. *Voluntas humana concurrit activè ad opera pietatis, & habet ex se potentiam activam*, lib. 6. cap. 15. sent. 2. *Voluntas humana in opere pietatis nihil omninò ex se facere potest*, lib. 6. cap. 15. sent. 3. E. voluntas habet potentiam activam, & non habet potentiam activam, hoc est, aliquid facere potest, & non aliquid facere potest in opere pietatis. Tam crassa sunt hæc absurda, vt satis arguant, quo ingenio vel genio assertiones hæc positæ sint; uno verbo dicam, Jesuitico.

238. Fiat jam collatio Pelagiani dogmatis, & Bellarminianarum assertionum, ut innotescat, quantum distent æra lupinis; Annòn Bellarminus ore Pelagii loquatur, eiusdemque Sophismata ex orco quasi revocata proponat, I. *Pelagius asseruit, omnibus hominibus naturaliter inesse liberum arbitrium, neque id per Adami peccatum perire potuisse. Item homines habere possibilitatem utriusq. partis à DEO insitam, velut quandam radicem fructiferam, teste Augustino*, lib. 1. cap. 18. de gratia Christi. Bellarminus ait: lib. 6. de grat. & lib. arbit. cap. 15. sent. 1. *Non potest dari liberum arbitrium, nec tolli per gratiam, nec tolli per peccatum*. Hujus enunciati rationem reddit Jesuita, ibidem. *Quia peccatum ledere potuit naturalia bona, non extinguere*: hanc si resolves sententiam, habebis, liberum arbitrium naturaliter inesse hominibus, neque per Adami peccatum perire potuisse, cui aperte contradicitur in cap. 1. Concilii Arausici.

239. II. Pelagianum argumentum est: *Nullum esse usum exhortationum, si in homine non sit libertas arbitrii, ut possit evitare peccata, & prestare obedientiam legis*. Idem argumentum etiam Bellarminus urfit lib. 5. c. 17.

240. III. Pelagius sentiebat: Liberum arbitrium posse obedire DEO vocanti. Augustinus contra duas Epistolas Pelagii lib. 4. c. 6. lib. 2. c. 5. & lib. 2. c. 8. *Homo suis viribus potest desiderare, & expetere conversionem, & ita consequi gratiam DEI*. Bellar-

minus dicit id ipsum, sc. *Conversionem esse semper in potestate liberi arbitrii, quæ conversio est actus voluntatis, quo vocationi DEI consentimus*: lib. 6. cap. 15. sent. 4. Augustinus Epist. 107. reprehendit Vitalem, eò quod dixerat, *consentire nostrum est*. Item Bellarminus lib. 1. de gratia primi hominis c. 4. sub finem. Item lib. 6. de grat. & lib. arb. c. 14. Suum vocando, nostrum sequendo.

241. IV. Pelagius in conversione causam agentem, voluntatem ponit. Augustinus de gratia Christi, lib. 1. cap. 14. *Quando ex libero arbitrio procedit voluntas cupientis, tunc datur Spiritus Sanctus penitentibus, quia venire in voluntate, & opere est*. Hoc idem affirmat Bellarm. *qui voluntatem cooperari DEO contendit*, lib. 6. cap. 14. sub finem. Et cap. 15. dicit: *Voluntatem concurrere activè, multisq; in locis, non totum opus, sed auxilium vocat gratiam DEI, quam gratiam, liberæ voluntatis naturalem efficaciam perficere, & juvare*, ibidem affirmat; imò refutare conatur, Chemnitium, eò quod contendat liberum arbitrium ita esse extinctum, ut cooperari nequeat.

242. V. Pelagianum est: ideò homo adjuvatur, quia velit; non velit, quia adjuvatur. August. lib. 4. c. 6. contra Pelagium. Et lib. 2. de Baptismo. Item de gratia Christi, lib. 1. c. 23. *Quando libero arbitrio ad Dominum currimus, & ab ipso regi nos cupimus, tunc demum datur Sp. S.* Quod idem Bellarminus eruçtat lib. 4. c. 15. his verbis: *Ex quo sequitur, ut licet in eodem prorsus momento temporis, & natura, DEVS, & voluntas operari incipiant, tamen DEVS operatur, quia voluntas operatur, non contra*.

243. Pro confirmatione, & conclusione hujus nostri instituti adjiciamus Syllogismum talem: *Posse hominem omnia mandata servare, & vivere absq; peccato, ex relatione veterum, Pelagianum est*. Bellarm. lib. 5. c. 11. Atqui Bellarminus dicit: *Posse hominem omnia mandata servare parvo tempore*. lib. 5. c. 6. sub fin. E. Bellarminus, se Pelagianum esse, ipsemet fatetur.

244. Huic errori Jesuitico, valde affinis est, error Synergistarum, qui contendunt, licet homo in initio nihil possit ad sui con-

ver-

versionem, quod tamen possit dare ex suis viribus consensum. Et sanè coincidit cum Jesuitismo in eo, quod hæc opinio activam aliquam potentiam voluntati tribuat; & sic rationem causæ quodammodo efficientis voluntati ascribat.

VI. QVÆSTIO.

AN HOMO FACTO INITIO CONVERSIO-

NIS A S. S. AD CONVERSIONIS ACTVM PER-
ficiendum, ex se aliquid possit.

245. Status Quæstionis. An homo habeat vires etiam languidas, ita quidem, ut quamvis initium non facere possit, tamen si Spiritus Sanctus initium fecerit, & hominem per Evangelium vocarit, annè tum LIBERVM ARBITRIVM propriis suis viribus DEO occurrere, & aliquo modo aliquid etiam ad sui conversionem conferre, adjuvare, sese præparare, & unà cum Sp. S. cooperari possit. Synergistæ affirmant. Orthodoxi negant, & omnem simpliciter ἐνεργειαν, vimque cooperatricem in ordine ad opus salutis, voluntati derogant: simulac, repugnantem, & reluctantem esse voluntatem humanam; donec conversa fuerit, & ex corde lapideo, carneum factum sit, ex sacris Scripturis pronunciant, & confirmant.

246. Confirmationis loco repetimus hîc nostrum argumentum ex Eph. 2. 1. & Rom. 8. 11. I. Ut se habet cadaver ad sui resurrectionem, ita se habet voluntas humana ad actum conversionis, juxta dicta. Atqui cadaver planè non habet se activè, & nullas habet vires, nec etiam languidas, sed tantùm se habet passivè. E. etiã voluntas humana se non habet activè, sed passivè, & nullas habet omninò vires, etiam minimas agendi, & concurrenti activè ad actum suæ conversionis.

247. II. Subjectum in quo, & materia, non concurrunt activè in mutatione. Atqui voluntas est subjectum in quo, & materia, quæ recipit conversionem, & mutationem. E. voluntas non concurrunt activè, nec etiam languidè ad conversionis actum, quando mutatur mala in bonam, repugnans in consentientem, infidelis in fidelem.

M 2

248. III. Quod

248. III. Quod subjectum repugnat voluntati DE I, & non potest se subicere legi, illud nec potest se præparare, & dispo-
nere ad gratiam seu obedientiam legis divinæ. Atqui carnalis
voluntas est subjectum tale. Rom. 8. 7. E. carnalis voluntas non
potest se ullo etiam modo præparare, & disponere ad gratiam.
DE I.

249. Argumenta Synergistarum principalia, ex verbo
DE I petita, hæc reperiuntur. I. Ex Marc. 9. 24. *Qui petit sal-
tem auxilium, & tantum hoc, ut succurrat DEVS, is non petit
totum opus. Atqui Pater Dæmoniacy, notato loco, petit saltem au-
xilium. E. Pater Dæmoniacy non petit totum opus.*

250. Respondeo ad Propositionem: Malè ex auxilii voce
fit divisionis, & partitionis collectio. Missa tamen propositione,
ad assumptionis subjectum notandum: alia est ratio hominis,
qui nullum omninò donum habet Spiritus Sancti: alia verò ra-
tio hominis, qui accepit quædam dona, eorumque perfectio-
nem, & incrementum petit. Nam notum est ex Apostolo I. Co-
rinth. 12. v. 3 *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu
Sancto.* Atqui hic pater Dæmoniacy dicit Dominum Jesum.
E. hic pater Dæmoniacy habuit Spiritum Sanctum: Et sic quæ-
stio est aliena. Nam sermo est de infidelibus, qui nondum acce-
perunt Spiritum Sanctum.

251. II. Argum. Synerg. *Quæ Scriptura conjungit, ea con-
junctim sumenda, non opponenda. Atqui Scriptura, in opere
conversionis, gratiam, & vires humanas conjungit. Ergo, gratia,
& vires humane conjunctim sumenda, non opponenda. Assumptio
probat ex dictis Joh. 15. 5. I. Cor. 15. 10.*

252. Respondeo breviter: Quæ Scriptura opponit; op-
ponenda, & non conjungenda sunt. Atqui Scriptura in dictis, &
allatis testimoniis gratiam, & humanas vires opponit. E. Gratia,
& humanæ vires opponendæ, non conjungendæ. Assumptio-
nem probo Joh. 15. 5. *Sine me nihil potestis facere.* Particulam
(sine) hinc esse disjunctivam, probo ex versu hujus capituli 16.

Notæ

Non vos me elegistis, sed ego vos elegi. Ubi est clarissima oppositio DEI, & hominum, divinæ, & humanæ electionis. Deinde, hæc oppositio magis confirmatur ex altero loco allegato, 1. Cor. 15. 10. *Non ego, sed gratia DEI, quæ mihi adest* (ἡ οὐκ ἐμοί) Quis hîc non videt accuratam oppositionem gratiæ divinæ, & hominis, seu humanarum virium? Tandem in priori dicto Joannis, vocula, nihil, excludit omne, & sic etiam quascunque vires humanas.

253. III. Arg. Synerg. ex loco Luc. 1. 13. *Quantò magis dabit pater Spiritum Sanctum petentibus. Qui habet facultatem petendi Spiritum Sanctum, is habet aliquam virtutem. Atqui infideles habent hanc facultatem. E. infideles habent aliquam virtutem, & facultatem ad conversionem.*

254. Respondeo. *Qui non habent Spiritum gratiæ, & precum, nec adoptionis, illi non possunt precari, nec à patre petere Spiritum Sanctum. Atqui infideles non habent Spiritum gratiæ, & precum, Zach. 12. 10. nec adoptionis, Rom. 8. 15. Ergò infideles non possunt à patre petere Spiritum Sanctum. Propositio firmissima est, Rom. 10. 14. Quomodo invocabunt in quem non credunt? Assumptio item Spiritus Sancti est, & probatur. Promissio hæc Spiritus Sancti facta est iis, qui petunt, & clamant, Abba Pater. Rom. 8. 15. 16. & 23. Atqui soli fideles, & renati filii DEI, qui signati sunt Spiritu ob signationis, clamant Abba Pater. E. soli fideles habent hanc Spiritus Sancti promissionem. Et sic omninò assumptionem falsissimam esse, & fieri confusionem status, demonstravimus.*

255. IV. Arg. Synerg. *Auditus fidei, est in nostra potestate, & nostrum opus. Atqui per auditum fit conversio. E. Conversio est in hominis nondum renati potestate, & nostrum opus. Assumptionem probant ex dictis Gal. 3. v. 14. Spiritum per auditum fidei accepistis. Act. 5. 32. DEVS dedit Spiritum Sanctum obedientibus sibi. Rom. 10. 17.*

256. Respondeo. *Auditus alius est externus, & sic in nostra est potestate; hoc autem respectu non semper est auditus fi-*

dei: sed auditus fidei dicitur effectivè, nò quòd à nobis, hoc opus præstatur, sed quòd à DEI singulari gratia ordinatus est ad fidem, ut medium aliquod. Aliud igitur auditus in quantum noster est, & aliud in quantum speciale gerit officium. Quatenus hoc officium habet, potest dici auditus fidei; quando operatur per auditum DEVS, illuminat, & convertit corda, & tandem Spiritus Sanctus in nobis habitare incipit. Etenim, nisi DEVS singulari planè gratia auditum verbi ita ordinasset, ut medium aliquod; sanè nūquam conversionis causa, quomodocunq; etiam sumta, esse possit. Loquitur itaq; Apostolus ad Gal. 4. & Rom. 10. de ordine conversionis, in quo Sp. S. & causa efficiens est, & effectus. EFFICIENS CAUSA: in quantum hominem audientem aggreditur, & in eo operatur, per auditum verbi, fidem, quo respectu Sp. S. prior est fide. 1. Cor. 12. 6. & II. EFFECTVS est Sp. S. quando per fidem accensam incipit habitare in cordib. hominum speciali & gratiosa præsentia. Et sic in conversione alia est ratio initii; alia incrementi, quo Sp. S. qui antea quasi foràs operatus fuit, internè habitans, operatur etiam post regenerationem, & opus, quod coepit, perficit usq; in diem Jesu Christi. Phil. .6.

257 Jesuitarum, & Synergistarum erroribus his rejectis; aliorum etiam furores, qui omnem LIBERI ARBITRII facultatē, etiam in reb. mundanis, & politicis simpliciter tollunt, detegendi, & eliminandi sunt. Quippe Calviniani, non modò in rebus spiritualibus LIBERVM ARBITRIVM rectè nobiscum negant; sed insuper etiam, in rebus naturæ humanæ subjectis, civilibus, & politicis, omnem ARBITRII HVMANI LIBERTATEM remouent, quod nos minimè statuimus.

VII. QVÆSTIO.

AN HOMO IN EXTERNIS REBUS HABEAT ALIQVAM LIBERTATEM ARBITRII.

258. Status Quæstionis. An homo peccator, in externa iustitia, & honestate præstanda, & ad externa peccata fugienda, habe-

habeat liberam facultatem. Calviniani negant. Orthodoxæ Ecclesiæ Lutheranæ affirmant. Calvinianorum error hic est Stoicus, quem ita Augustinus lib. 5. de Civitate DEI, cap. 8. & 9. per censet. *Seriem causarum Stoici finxerunt esse immutabilem, ratione cujus omnia etiam peccata fiant, & eveniant immutabiliter.*

259. Esse hanc sententiam Calvinianorum breviter deducimus. Calvinus lib. 1. Inst. c. 16. sect. 6. *Industrie hominum non est adscribendum, quod alii jacent in sordibus, alii ad honores emergunt.* Et sect. 8. *Qua ratione contingit, que ex hominum arbitrio, excludenda.* Item sect. 9. *Mercatoris aberrantis à comitatu suo in sylva, & à latronibus occisi Mors, non tantum oculis DEI prævisâ; sed decreto etiam stabilita fuit.* Item lib. 2. c. 1. sect. 1. putat falsissimè dictum: *Sapè malus se voluerit, in bonum mutatur: & qui bonus sua malitia in malum.* Item eiusd. lib. & cap. sect. 7. *Velis nolis; animum tuum à motione potius DEI, quàm ab electionis tue libertate, in actionibus civilibus pendere, experientia testatur.*

260. Falsam hanc esse Calvinii sententiam, probamus ita. I. Argumentum. In quocunque homine sunt cogitationes accusantes, & defendentes, ibi libertas quædam. Atqui in conscientia gentium sunt cogitationes accusantes se invicem, & defendentes. Rom. 2. 15. E. in conscientia gentium, quæ communis est omnibus hominibus naturaliter sanis, est libertas quædam. Propositio firma: *Quia ubi utrumq; oppositorum, & potentia rationalis æqualiter circa utrumque versatur, ibi libertas.*

261. II. Quicumque ex nature viribus possunt facere, & non facere quædam, quæ legis sunt, ii quoq; habent ad ea liberam potestatem. At omnes homines infideles possunt naturaliter quædam facere, quæ legis sunt, & quædam non facere. E. omnes homines infideles habent libertatē aliquā, nimirum ad ea, quæ præstare possunt. Propositio certissima. Nā posse facere, & non facere, liberè est facultatis, sic quoq; liberè facere, & liberè non facere, arguit indubitato liberam potentiam. Assumptio est Pauli Ro. 2. 14.

Quo

Quoloco dicit, quodfaciant. Et vers. 15. ACCVSATIO ET DEFENSIO propriae conscientiae satis notat, quod non faciant. Hoc enim si abesset, nulla nec accusatio, nec defensio cogitationum foret.

262. Huc refer dicta 2. Cor. 4. v. 2. & Psal. 50. v. 15. *Dicit impio DEVS, cur tu recitas statuta mea, & assumis testamentum meum per os tuum. Tu verò odisti disciplinam, &c.* Act. 17. 20. Ubi Athenienses externum praestant; imò cupiunt scire, sed saltem ut nova quaedam. Marc. 6. 20. dicitur Herodes ἡδέως, hoc est, cum voluptate, audivisse Baptistam, & MVLTAFECISSE audito Joanne. Sic etiam fides historica est in nostra potestate. Hæ actiones omnes ad externam disciplinam reducuntur.

263. III. Omnis ZELVS fit ex potestate libera (nam coactus motus non est zelus.) At infideles habent ZELVM religionis. Rom. 10. v. 2. *Israëlite emulationem quidem DEI habent, sed non secundum scientiam.* 1. Cor. 12. v. 2. Rom. 9. 31. *Israël sectando legem justitiæ, &c.* Sectari autem est cum jucunditate quærere legem justitiæ: is qui cogitur, vel qui non liberè quærît, non quærît cum voluptate. Iccirco non potest dici hominem talem sectari legem. Ergò infideles, qui libertatem non habent internæ legis, habent indubitato libertatem in quibusdam externis; atq; in justitia externa investiganda liberè agunt.

264. Accedimus ad argumenta adversariorum, & quidem Calvinus in Instit. lib. 1. c. 16. sect. 6. has habet rationes. I Ex Scripturæ testimoniis ex Psal. 146. 9. Psal. 115. 3. Matth. 10. 29. ita colligit. *DEVS majorem gerit curam actionum humanarum, quàm avium volatus. At sine DEI voluntate nullus cadit passerculus. Ergò sine DEI voluntate nulla actio humana instituitur.*

265. Respondeo. Conclusio ita nudè sumpta, & indefinitè non est contra nos. Nam nullus unquam sanus dixit, quod præter, & absque voluntate DEI fiant hominum actiones. *In DEO enim sumus & movemur.* Act. 17. v. 17. Hoc saltem negatur, omnia

omnia fieri, speciali, & singulariter ita determinante, & decernente DEI voluntate, ut aliter fieri nequeant. Respectu huius voluntatis divinæ, approbantis, & decernentis, non simpliciter omnes hominum actiones fiunt voluntate divina. Nam alioquin, & mala vellet DEVS, quod manifestè falsum esse docet, Psalm. 5. v. 5. Quare alia ratio actionum humanarum naturalium, alia moralium. Naturales sunt à DEO, qui eas ita ordinavit ad bonum finem. Moralis itidem diversi generis. Quædam bonæ, eæque à DEO sunt tanquam auctore omnis boni. Quædam malæ sunt, eæque non à DEO, sed à mundo. 1. Johan. 2. v. 16. In actionibus itaque voluntariis iis, quæ ad malum finem tendunt, hoc semper manet: Quòd, providentia divina (de qua dicta allegata loquuntur) ut non habet pro objecto malum, sed saltem bonum; ita quatenus illæ actiones tendunt in bonum, DEVS dirigit, & etiam ipsa mala in bonum dirigit. Quatenus verò malum finem habent, & malæ sunt, DEVS ad eam non concurrat voluntate approbante; sed permittit.

266. Sit itaque argumentum tale, & erit res maximè plana: Actionum naturalium, & moralium, quæ bonæ, & à DEO sunt, maiorem DEVS curam gerit, quàm volatus avium. Atqui, quædam actiones humanæ sunt bonæ, quædam non. Ergò quarundam, quæ bonæ, maiorem curam gerit, & quarundam, quæ malæ, minorem curam gerit, nimirum eas vel dirigendo in bonum finem, vel puniendo malas.

267. II. Argumentum Calvinii ex Jerem. cap. 10. 23. Scio Domine, quia non est hominis via eius: nec viri ut ambulet, & dirigat gressus suos, & Prov. 20. 24. A Domino sunt gressus viri, & quomodo disponet homo viam suam? Argumentum erit hoc: *Quicquid fit ex Domini destinatione, illud non est ex libertate hominis. Atqui omnes viae, & gressus viri sunt ex Domini destinatione. Ergò nulla via & gressus in libera potestate hominis.*

268. Respondeo ex Salomone Prov. 16. 1. Hominis est cor præparare, & Domini gubernare linguam, seu ut vox Hebræa

N

impor-

importat (מְעַרְבִי) dispositiones. Est enim à Rad. עָרַב ordinavit, disposuit, & erit versio sana: Homini dispositiones cordis. Deinde in altero membro habetur vox Hebraea עָנָה responsio à radice עָנָה respondit, exaudivit, & erit: à Domino responsio linguæ. Est itaque genuinus horum verborum sensus hic: Homo quidem in corde proponit, quid loqui velit: DEUS autem regit linguam, ut salutaria loquatur. Quia propter viam, qua talis, & qua gressus est, omnino est in potestate hominis, qua verò certum habet eventum, & salutarem, est à Domino, & non ab homine. Hoc ipsum volunt verba vers. 9. huius ipsius cap. Cor hominis cogitabit viam suam, & Dominus parabit (יָרִי) firmabit) gressum suum.

269. Jam progrediamur ad ipsum argumentum, cuius propositionem limitamus hoc modo: Quicquid fit, immutabiliter destinante, & determinante Domino, illud respectu eius, non est in potestate libera hominis. Atqui ipsi fines sunt certi, & actionum eventus, fit ex destinatione Domini. E. Finis, & actionum eventus non est in libera potestate hominis. Quod concedimus, & non impugnat nos. Limitatio & distinctio inter actionem, & eventum actionis, est ex dictis notissima, nec ab ipso loco Prov. 20. 24. aliena. Nam ira habent fontes: *A Domino gressus viri, & homo quomodo (יָרִי) intelliget viam suam*, hoc est: quomodo cognoscet eventum suarum actionum? Nam actiones cognitae esse, quales sunt, notissimum est: non verò, quales talem finem habent.

270. Dictum ex Jeremia 10. cap. v. 23. quod attinet. Loquitur Propheta de viis spiritualibus, quod satis ipse contextus totus evincit, & vel ex sequenti versiculo patet. Inquit n. Propheta: *Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, non in ira tua.* Et intendit expressè Propheta commotionis finem magnæ, cuius meminit in versu præcedenti 22. *Commotio magna de terra Aquilonis, ut ponat civitates Juda solitudinem, & habitaculum Draconum.* Deinde, hæc est verissima huius dicti interpretatio: Nullus homo potest effugere poenam divinam: Quare orat Propheta, ne corripiatur à Domino in furore eius.

271. III. Argum. Calvini: *Quicquid maximè fortuitum videri posset, & tamen fit ita ex destinatione DEI, ut dicatur traditum à Domino, illud non potest fieri ex libertate arbitrii. At etiam fortuita cades licèt maximè talis, tamen dicitur tradi homo in manus hominis occisoris. Exod. 21. 13. E. etiam in cade fortuita homo non habet liberum arbitrium.*

272. Resp. Ad Propositionem. Explicando Phrasin Hebræam: qua verba activa, non semper actionem, sed sæpiùs permissionem significant, quod ad eò omnibus notum est, ut qui vel in primo limine sanctam linguam salutârunt, non possint ignorare. Dicitur igitur DEVS, tradere, vel occurrere facere, vel objicere, vel (ut ad Hebræam radicem מָנַח alludamus) quorsificare, vel ubificare illum, qui occiditur, manibus occisoris, non, quòd vel illum, veluti cornibus illigatum bovem, ad macellum impellat: vel hunc occultis directionibus faciat illius lanionem. Sed quod uterque liberè facit, utrumque facere permittit DEVS, propter causas, quas ipse notas habet, licèt videat, eadem inde sequenturam esse. Hæc permissio libertatis (absoluta namque potentiâ impedire poterat DEVS) Idiomate Hebræicæ linguæ, dicitur Actio. Sed quòd ex eodem ipso loco evidentissimè colligatur libertas, ita probo. Qui potest insidiari, & non insidiari, is liberum habet arbitrium agendi, & non agendi. Atqui etiam occisor talis potest insidiari, & non insidiari. E. talis quoq; occisor habet liberum arbitrium. Propositio certa: Nam insidiari est velle occidere, & non insidiari, non velle occidere. Assumptio probatur Exod. 21. 13. *Qui percusserit hominem volens, morte moriatur, & qui non insidiatus est, non morte moriatur.*

273. Præter hæc argumenta Calvini ex Scripturis desumpta: habent Calviniani, & alias, quas putant, speciosas rationes. Et quædam primum ex infallibilitate præscientiæ divinæ depromptum argumentum hoc est. *Quæ præscit DEVS, ea necessario fiunt. At omnia præscit DEVS infallibili præscientia. E. omnia futura necessario fiunt. Propositio vera est. Quia præscientia divina est infallibilis, & non aliter, ut præscit, fieri possunt futura.*

274. Respondeo ad propositionem, in qua duplex committitur error: 1. in vocula PRÆSCIENTIÆ: 2. in vocula NECESSARIÒ. Primum quantum concernit: PRÆSCIENTIA alia est nuda, & absque definitione voluntatis: alia cum approbante, & decernente voluntate. Priori modo sumpta, non est vera propositio. Nam DEVS sua præscientia simplici, scit multa, quæ certo ordine dato, futura fuissent: eodem mutato nunquam futura sunt. Verbigratiā: Scivit JEHOVA viros Ceilæ tradituros Davidem Regem in manus Saulis, quod tamen nunquam factum est. Sic enim legimus 1. Sam. 23. v. 12. Interrogat David: *Tradent me viri Ceile, & viros, qui sunt mecum, in manus Saulis?* (Si scilicet ibi mansero:) & dixit Dominus: *Tradent.* Hoc præscivit JEHOVA certò, & tamen nunquam factum est. Modo posteriori sumpta præscientia, pro scientia cum voluntate approbante: Stabit quidem propositio: sed falsa erit assumptio, ex eodem allato exemplo. Unde sic inverto totum Syllogismum. Quæ præscit DEVS scientiā cum voluntate approbante futura, ea necessariò fiunt. Atqui non omnia, quæ præscit DEVS, scit scientia cum voluntate approbante, ut patet ex dicto loco 1. Sam. 23. 12. E. non omnia, quæ præscit DEVS, necessariò fiunt.

275. Quia palmarium hoc est Calvinianorum argumentum, prolixiores hinc erimus. In propositionis prædicato error latet in vocula NECESSARIÒ. Alia necessitas absoluta; alia ex *imobèat*, ut & alia consequentis, alia consequentiæ: Has distinctiones necessitatis notat, & commendat ipse Calvinus in Instit. lib. 1. cap. 16. sect. ult. Necessitas absoluta est, talis per se, semper, & aliter esse non admittit. Necessitas ex hypothese non est per se necessitas, sed saltem per accidens, per conditionem præsuppositam: hinc dicitur etiam CONDITIONATA. Nam remota conditione Necessarium hypotheticum est contingens (ut supra annotavimus) idque per se, ex sua natura.

276. Quàm malè igitur, Necessarium hypotheticum
oppo-

opponitur contingenti, tam malè, ex eo colligitur necessarium, absolutum, & per se. Consimilis ratio est necessitatis consequentiæ, & consequentis. Nam non ideò eveniunt infallibiliter necessariò futura; quia præscit DEVS, sed quia futura sunt, certò præscit DEVS; quo ordine dato tandem etiam ea, quæ ex se maximè contingentia sunt, necessariò futura dici possunt: Positâ nimirum necessitate consequentiæ, & occasione, seu conditione infallibilis præscientiæ divinæ, &c.

278. Ne quicquam, in hac gravissima argumentatione, temerè prætermittamus, nobilissimum illud Augustini argumentum, ad illustrationem nostræ responsionis repetere juvabit, quod legimus de lib. arb. lib. 3. c. 3. & 4. *Præscientia DEI rebus imponit necessitatem, vel, quia præscientia est, vel, quia DEI præscientia est. Atqui non imponit rebus futuris necessitatem, nec quia præscientia est: nec quia DEI præscientia est. E. non imponit rebus futuris necessitatem.*

279. Assumptio probatur ex utroque membro. 1. PRÆSCIENTIA, qua talis in genere, dicitur & divina, & humana. Atqui de humana non potest dici, quod possit imponere rebus futuris necessitatem. E. nec de præscientia, qua genus est, dici poterit, quod imponat necessitatem. 2. Causa adæquata, & perpetuò talis, semper suum habet adæquatam effectum. Atqui præscientia DEI, qua DEI est, non imponit rebus futuris, seu actionibus divinis necessitatem. E. Præscientia DEI, qua DEI, non est causa perpetua necessitatis rerum futurarum. Assumptio confirmatur. Nam DEVS est agens liberrimum, & omninò liberrimus ab omni necessitate, & sic futuris actionibus divinis, & humanis ipsa præscientia DEI, qua DEI, minimè imponit necessitatem.

280. Calvinus lib. Inst. I. cap. 16. sect. 8. sub finem hanc quoque instituit argumentationem: *Quicquid fit ex voluntate DEI ab aeterno decernente, illud non fit contingenter. At nihil fit, nisi ab aeterno DEO ordinante. E. nihil fit contingenter.* Propositionem.

confirmat. Quia DEI voluntas est summa, & prima omnium rerum causa.

281. Respondeo ad probationem Propositionis: DE I voluntas est causa rerum existentium, quatenus existunt, & sunt creaturæ, & conservantur, & sic omnes res bonæ sunt Gen. 1. ult. v. Præter autem concupiscentiæ sunt, non à patre, sed à mundo. 1. Joh. 2. 16. Ad assumptionis prædicatum, distinguo inter voluntatem approbantem, & quam vulgò vocant, permittentem, rectius, permissionem dixeris. Et sic negamus omnia fieri, ex voluntate decernente. Hanc distinctionem videt Calvin. lib. 2. Inst. c. 16. sect. 8. inferendo: *Certè DEVM non fingit Augustinus in otiosa specula cessantem, dum aliquid vult permittere, ubi actualis voluntas intercedit.* Verùm, temerè negat divinæ voluntatis promissionem Calvinus ex eo, quòd in permittente voluntate, etiam ipsa actualis voluntas DE I concurrat, & intercedat. Nam actualis DE I voluntas neutiquam referèda est ad ipsum malum, quòd malum DEVS abominatur, & nequaquam vult voluntate approbante, teste Scriptura multis in locis: sed quatenus in actione aliquid boni naturalis est, in quo malum ipsum hæret (adeò usq; enim deficiens est peccatum, ut non nisi in bono esse queat) concurrat.

282. Quamobrem liquidò constat, non semper ad voluntatem absolutam, & absolutè decernentem, sed quoq; ad ordinatam in rebus creatis, res futuras examinandas esse. *Nam DEVS est, qui omnes res dirigit ad suam voluntatem, mobiles secundum motum, immobiles secundum stabilitatem, sensibiles secundum appetitum, & rationales secundum voluntatem.* Et paulò post: *DEVS ille, qui nunc inditum naturæ cursum videt, ut res omnes videt, ita & singulas secundum insitam voluntatem operantis videt.* August. lib. 3. de lib. arb. c. 3.

283. Denique, rectissimè sese expedivisset Calvinus, & etiamnum hodie feliciter ex eiusmodi tritico se expedirent omnes eius sequaces, & duræ cervicis discipuli, si intelligere, vel credere discerent; DEVM propriè loquendo, nihil præscire aut prævidere, ut-

pote

pote cui nihil præteritum aut futurum est; sed in æterno Nōv habitanti, omnes illi res, omnium æternitatum semper sunt præsententes. Quo fundamento ex Scripturis sacris posito, facillè quivis intelligit, cum vel Scriptura, vel ipsi, DEVM aliquid præscire dicimus, id humanitùs dictum esse: Et hæctenus omnes Calvinianorum Ratiocinationes, quas ex præscientia DEI, ad stabiliendum Stoicam rerum necessitatem, connectit, oppidò dissilire, atque in tenues dis parere auras.

VIII. QVÆSTIO.

AN ASSERERE HOMINEM IN EXTERNIS HABERE LIBERTATEM, ET NON NECES-
SARIÒ, VEL TURPITER VIVERE; VEL HONESTÈ; SIT PELAGIANUM.?

284. Daniel Tossanus Calvinista, quem ad eò usque Stoica necessitas dementavit, non erubescit nostram orthodoxam hanc fidem, Pelagiani simi insimulare. Insignem autè esse calumniam, ex præcedentibus, quàm notissimum esse poterit. Quippe luculentissimè, cum Scriptura, omnes omninò vires humanæ voluntati detraximus, & totum opus conversionis, per omnia, unicè, soli DEO attribuimus; hancq; nostram sententiam contra Pontificios, & Synergistas, esse verissimam, nos obtinuisse credimus. Quod ut magis innotescat, Tossani calumniam, & accusationem, esse vanam, & mendacissimã, sequens Syllogism⁹ probabit.

185. Quicumq; nihil tribuit viribus humanis in spiritualibus actionibus, & tantum, & unicè, omnia, uni, & soli gratiæ divinæ in opere conversionis assignat, is in articulo de lib. arbit. non est Pelagianus. Atqui nostra fides orthodoxa, & Lutherana nihil omninò tribuit humanis virib. in actionib. spiritualibus, & totum opus conversionis salutaris, uni, & soli gratiæ divinæ ascribit. E. nostra fides non est in hoc articulo Pelagiana.

286. Propositio certa est. Nam Pelagius totum fermè opus

fermè opus tribuit viribus humanis, præparationem, dispositionem, & cooperationem; nec uni soli DEO unicè assignat opera spiritualia, seu opus conversionis. Assumptio ex præcedentibus manifestissima est. Hinc Disputatio cum Pontificiis, & Jesuitis, qui opus gratiæ adjectivum vocant; qui cooperationem, in actu conversionis statuunt. Et pugna inter nos, & Synergistas, qui equidem viribus humanis nihil tribuunt in principio faciendo, initio tamen à Spiritu Sancto facto, statuunt, hominem habere quasdam vires (licet imbecilles) se præparandi, & consentiendi Spiritui Sancto ex suis viribus.

287. Jam videamus argumentationem Tossani. *Quicumque habet in suis viribus causam efficientem conversionis, is etiam habet effectum. At homo habet in suis viribus auditum Verbi DEI, qui est causa efficiens fidei. E. homo etiam habet in suis viribus fidem: & potest se applicare ad gratiam, quod Pelagianum.* Ne quid desit calumniarum: addit in eadem sua disputatione, nostras Ecclesias affirmare, *fidem dari propter auditum verbi, tanquam causam meritoriam.* th. 132.

288. Respondeo ad propositionem, eam esse particularem, nisi de causa efficiente per se accipiatur. Nam causa, & effectus suum habent ordinem inter sese, & quicumque habet in viribus suis causam eam, seu tale opus, quod per se est causa alicuius effectus (& in tantum etiam causa hujus effectus adæquata est, in quantum est in viribus hujus, qui opus præstat) is etiam in suis viribus habet effectum. Verbi gratia: Homo potest loqui, & alteri homini enarrare historiam, quæ enarratio, est causa efficiens, ut sciat alter relationem historicam: scientia, enarrationis effectus est, & fluit per se ex enarratione: homo quoque, qui enarrat, habet hanc enarrationem in suis viribus, & quoque eo ordine, quo narratio est in viribus hominis, est causa scientiæ in altero homine.

289. Dispar autem & diversissima ratio est, in nostra hac materia. Nam homo, in quantum habet in sua potestate, & in suis

suīs viribus, auditum verbi, est ille auditus actio naturalis, & non per se causa fidei, aliās enim fides esset naturale quiddam. Quemadmodum aspersio aquæ, in quantum est actio humana, ab homine facta, non est per se causa regenerationis, hominis baptizati. Verumenimverò ex institutione divina, & singulari ordinatione, habet effectum regenerationem, sic etiam auditus verbi, non quā hominis opus, sed quā singulari gratia DE I ita ordinatus est, est causa fidei.

290. Quamobrem, quæ accuratè distincta sunt, non sunt confundenda, & ego potius ita Syllogismum contra Tossani calumniam inverto. Qui habet in sua potestate opus, quod alio ordine est causa fidei, quā qua relatione est in potestate hominis, is non habet in sua potestate fidem, seu effectum hunc operis. Atqui non renati habent in sua potestate auditum verbi, qui alio respectu (nimirum ex ordinatione DE I) quā, quo est in potestate hominis, est causa fidei. E. (ex sententia nostra) non renati, non habent in sua potestate fidem, seu præparationem.

291. Propositio est certa. Assumptio quoque certissima est ex experientia. Nam omnes homines ex iisdem naturalibus viribus audiunt, & cogitant. Atqui non omnes homines convertuntur. E. ut auditus est ex viribus naturæ, ita conversio minimè erit, sed alio ordine, ex institutione divina.

292. Deinde, auditus externus nihil ex se confert ad fidem, quod probant dicta Rom. 9. 31. Rom. 11. 8. Deut. 29. 4. Matt. 13. 14. Quicquid verò ordinis, & virtutis habet ad fidem, id totum habet ex ordinatione divina, & singulari præveniente gratia. Falsò itaque nobis affingitur Pelagianismus. Falsò & calumniosè de nobis dicitur, quòd causam meritoriam statuamus auditum verbi DE I, & causam efficientem fidei; sed dicimus esse medium, divinitus ordinatum, per quod DE O placuerit, ut & per alia media (usum Sacramentorum) nostram conversionem operari, quod edocti ex sacris literis semper affirmabimus, juxta testimonia Matth. 28. 19. Marc. 16. 15. Joan. 17. 20. Rom. 10. 17. Gal. 3. 2.

O

293. Ad-